

DANSK FOLKEMUSEUMS VIRKSOMHED

I FINANSAARENE 1930—31 OG 1931—32.

I foregaaende Aarsberetninger er omtalt Museets Byggesag og Ønskerne om en Reorganisation af Frilandsafdelingen ved Lyngby. Det her omhandlede Toaar har ikke bragt nogen Afgørelse i disse for Museet saa vægtige Spørgsmaal, men det kan dog noteres, at saavel Undervisningsministeriet som Museet har beskæftiget sig med Sagen, og at Aaret 1933 vil bringe endelig Afgørelse.

FRILANDSMUSEETS VIRKSOMHED.

I Museumsparken ved Lyngby har der stadig ikke kunnet foretages større Arbejder, saa længe Rammerne for Frilandsmuseets fremtidige Udformning og Virkemidler endnu ikke var fastlagt af Ministerium og Bevillingsmyndigheder. Nu afdøde Ingeniør A. Vanggaard har været tilkaldt som Konsulent ved Drøftelse af Midler til Bekæmpelse af Insektangreb i de gamle Bygningers Træværk, og Architekterne Carl Brummer og Mogens Clemmensen har velvilligst bistaaet Museet ved et Syn over Bygningernes Vedligeholdelsestilstand.

Medens der paa Grund af de særlige Forhold stadig ikke har kunnet genopføres Bygninger paa Frilandsafdelingen, saa har det dog været nødvendigt at nedbryde den i Elling ved Frederikshavn beliggende Parallelgaard og magasinere Materialerne i Lyngby, da de gamle Bygninger led for meget ved at henstaa ubeboede paa Hjemstedet. Ligeledes har det været nødvendigt at fortsætte Bygningserhvervelserne. For hvert Aar, der gaar, vokser Faren for, at Bygningstyper, der er optaget paa Museets Udvidel-

sesplan, skal forsvinde eller blive ødelagt ved Modernisering, og saafremt Frilandsmuseet skal udbygges efter de vedtagne Planer, kan Bygningserhvervelserne ikke opsættes Aar efter Aar.

Den firelængede Gaardtype har Museet ved tidligere Erhvervelser faaet repræsenteret ved en fynsk og en sjællandsk Gaard, hvoraf der paa Museumsterrainet foreløbig kun er opstillet de to Længer af den første, en karakteristisk, sulebygget Gaard fra

Fig. 1. Engkjærgaarden i True ved Aarhus. Stuehuset set fra Gadeporten.

Vestfyn. Men en typisk Repræsentant for den firelængede Gaard, saaledes som den er udformet i Østjylland, har Museet hidtil maattet savne, og da der i 1930 blev Lejlighed til paa antagelige Vilkaar at erhverve en af de bedste, ældre Gaarde af denne Art, nemlig Engkjærgaarden i True Vest for Aarhus, blev denne Gaard købt tillige med forskelligt tilhørende Bohave. Ved dette Køb fik Museet udmærket Bistand af Museumsforstander H. P. Hansen, Herning.

Engkjærgaardens Stuelænge (Fig. 1) synes at have faaet sin nuværende Indretning i 1759, hvilket Aarstal tidligere har været at se paa et nu forsvundet »Pandetræ« i Yderstuen. Dog er Bygningen sikkert ældre. Den har to Skorstene. Hoveddrummene er

de fire, som i Almindelighed findes i jyske Stuehuse Syd for Aarhus, nemlig Bryggers med aaben Skorsten og Bagerovn, Yderstue med aabent Ildsted til Madlavning og til Stuens Opvarming, endvidere en Kakkeltue (med tilstødende Sengekammer med Alkove) og yderst mod Øst en Øverstestue, der efter en Udvidelse er det største af alle Rummene. — Udhyslængerne (Fig. 2) er blevet sammenbyggede i Tidsrummet mellem 1759 og 1783,

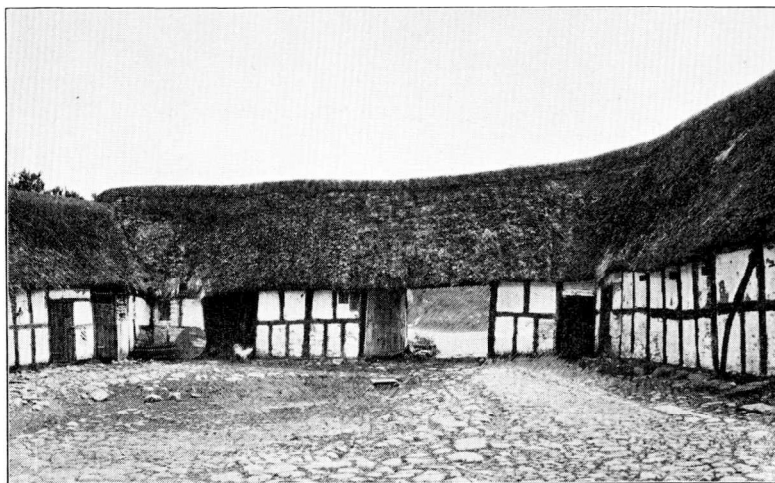

Fig. 2. Engkjærgaardens Udlænger, set fra Stuehuset imod Gadeporten.

og den sydligste Længe er utvivlsomt den yngste. Øst- og Sydlængen indeholder to Hestestalde og et Nøds (Nødhus = Kostald), Herberg (for Karlen), et Tørvehus og Hælmet (Avnehus) samt Foderrum. I Vestlængen og en Del af Sydlængen er der Korngulve og Loer, anbragt mellem to Indkørselsporte, een i Vest- og een i Sydlængen.

Bindingsværket er som sædvanligt i østjyske Gaarde rigt udstyret med Fyldtømmer, og Tavlene er rødkalkede. Baade i det Ydre og Indre er denne Gaard en særlig fortrinlig Repræsentant for den østjyske Byggeskik, som denne er kendt fra Vejleegnen og op til Aarhus. Desværre maa Museet paa Grund af de omtalte Forhold, hvorunder det har ført sin Tilværelse i de sidste

Aaringer, opsætte Gaardens Overflytning til Frilandsmuseet paa ubestemt Tid.

En anden Erhvervelse til Frilandsmuseet er en Bullade fra Haderslev Næs, hvis Materialer er overført til Lyngby og foreløbig opmagasineret her. Det er Tanken i Fremtiden at lade denne Bygning indgaa som Udhuslænge i den nordslesvigske Gaard paa Frilandsmuseets Terrain.

Som Følge af de vanskelige Tider er Besøget paa Frilandsmuseet indenfor Toaaret gaaet lidt tilbage. Som sædvanligt har Museet paa Grund af sin Beliggenhed kun haft særlig stort Besøg paa Sommersøndage med godt Vejr. En Forbedring af den direkte Trafik til Frilandsmuseet, derunder ogsaa en udvidet Rutebilledrift til Porten, vilde utvivlsomt være af stor Betydning for Besøget.

Efter Sædvane har der i Museets Sommersaison, saavidt muligt hveranden Søndag, været afholdt forskellige Opvisninger, hvortil Museets Besøgende har haft Adgang uden Ekstrabetaling. Museet skylder Folkdansens Vänner i Helsingborg, Foreningen til Folkedansens Fremme, Københavns Højskoleforenings Folkedanserhold, St. Knuds Legere, Lærere og Elever i Brede Skole samt Fru Bjørnum Tak for Bistand ved Fremførelse af Folkedanse, af Legen om St. Knud Hertug og af Sanglege samt ved Demonstration af Spil paa Langeleg.

LANDSUNDERSØGELSER.

Ved Museets systematiske Undersøgelser af *gamle Bygninger paa Landet* har det stadig vist sig, at Arbejdet foretages i ellefte Time, og at det umuligt kan opsættes, hvis man gennem de bevarede gamle Bondebygninger skal opnaa blot nogenlunde at faa klarlagt Byggeskikken i Landets forskellige Egne. Den gamle Byggeskik er det undertiden svært at spore, da de ældre Bygninger ofte har været Genstand for Ombygninger, hvorved adskillige Træk af den gamle Stueindretning, Ildstedsanordning og oprindelige Konstruktion er gaaet tabt. Ved saadanne Forandringer er de gamle Stuehuse paa visse Steder endog blevet helt igen-

nem ændrede, og da Ombygningerne i nogle Egne har været en ren Modesag og er sket forholdsvis tidligt, er det undertiden ret vanskeligt at skaffe Klarhed over den oprindelige Indretning. Dette gør sig naturligvis mest gældende ved Beboelsen, og der er derfor ved Undersøgelserne blevet lagt særlig Vægt paa at fremskaffe Oplysninger om Beboelseshuse. Men der er selvfølgelig ogsaa blevet opmaalt Udhuslænger, hvor det har været muligt at faa sikker Oplysning om, hvorledes de har været indrettede i ældre Tid.

Undersøgelserne har omfattet Egne, der har været saare svagt repræsenterede i det indsamlede Materiale, der forelaa, før Museet paabegyndte disse aarlige Undersøgelser, og ligesom i tidligere Aar har Museets Medarbejdere maattet indskrænke sig til at undersøge, opmaale og fotografere de Bygninger, der havde mest Betydning. Undersøgelserne er foretaget af Inspektør, Architect H. Zangenberg, der har haft en fortrinlig Hjælp af Architect H. Orlien, Lyngby, ved en Opmaalingsrejse til Rømø, samt af Architect A. Ludvigsen, København, der med største Offervilje og Interesse har deltaget i Opmaalingsarbejdet og Undersøgelserne i 1930 og 1931 paa Fyn og i Jylland. Desuden har Museumsbestyrer H. P. Hansen, Herning, ydet værdifuld Medhjælp ved at deltage i Undersøgelserne paa Egnen, og lignende virksom Støtte er givet Museets Medarbejdere af forhenværende Gaardejer C. A. Søgaard i Stauning samt Lærerne J. K. Nielsen i Grindsted og Chr. Wammen i Kjærby. Endelig blev der af Lunds Universitets Folkemindesamling udtalt Ønsket om at deltage for en kortere Tid i Dansk Folkemuseums Undersøgelsesrejser for saaledes at indlede et gensidigt og nyttigt Samarbejde ved Bygningsundersøgelserne her i Landet og østensunds. Dette Samarbejde udførtes saaledes, at Amanuenserne Albert Nilsson og Ingemar Ingers paa den nævnte Folkemindesamlings Bekostning i 1931 deltog i Undersøgelsesrejser paa Fyn og i Jylland (Ribe Amt); Amanuensen Nilsson var desuden Deltager i en kortere Rejse til Mellemlesvig. Ved denne sidste Rejse blev der ydermere givet en meget nyttig og virksom Vejledning af Lærer M. P. Ejerslev fra Flensborg samt af Magister A. Biering fra

København, der tilfældigt opholdt sig i Fjolde for at gøre Dialektstudier.

Fra Pastor Thade Petersen i Haderslev modtog Museet i 1930 en Meddelelse om, at en af de ældste og bedst bevarede Gaarde paa den nordlige Del af Rømø ved et nylig stedfundet Ejerskifte stod i Fare for en fuldstændig Ombygning; i April foretoges derfor en Rejse til Øen, hvorved Gaarden blev opmaalt og undersøgt. Den var opført i 1750 og havde ved forskellige Tilbygninger i 1773 og 1793 faaet den ejendommelige T-formede Grundplan, som har været saa karakteristisk for flere af de ældre Gaarde paa Rømø, og som uden Tvivl er dikteret af Ønsket om at skaffe Læ for Vestenstormen. Bygningerne var grundmurede og saavel i det Ydre som i det Indre prægede af den frisiske Kultur, der endnu tydeligt spores i Bønderhusene saavel paa Vesterhavsøerne som paa den slesvigske Vestkyst.

Ved et Par efterfølgende mindre Rejser i 1930—31 til de sønderjyske Egne Vest for Linien Skærbæk—Tønder blev der opmaalt en Gaard i Daler-Østerby, som Kommunalærer J. Frank i København havde henledt Museets Opmærksomhed paa, og en Gaard i Forballum. Begge disse Gaarde, der var udaterede¹⁾, syntes at stamme fra Tiden omkring 1700, og var nu grundmurede; men ved de Undersøgelser, der foretoges samtidigt med Opmaalingerne, lykkedes det at konstatere, at forskellige Partier af Gaardene tidligere har haft Bulvægge (d. v. s. Stolpernes Mellemrum har været udfyldt med vandretstillede Planker i Stedet for med Lerklining eller Tegl), især i Undervæggene, og desuden blev det oplyst, at Bulbygninger fra ældre Tider har eksisteret paa enkelte Steder i Vesteregnet endog saa sent som i 1890'erne. Det blev endvidere klarlagt, at der i den sydlige Vesteregns Beboelseshuse er en afgjort Tilbøjelighed til at henlægge Bryggeret med tilhørende Ildsteder til en af Gaardens Sidelænger, og ved Undersøgelser i Ribe Herred i 1931 viste det samme sig at være Tilfældet i Bygningerne Syd og Nord for Ribe og op langs Vest-

¹⁾ En Samling af Panelstykker med Inskription, opsat paa en Bjælke i Daler-Østerby-Gaarden, bar ganske vist Aarstallet 1625, men dette Panel synes at være fra et ældre Stuehus til Gaarden, som er blevet afløst af det nuværende.

kysten til Nord for Darum i Gjørding Herred. For øvrigt har allerede H. F. Feilberg i »Dansk Bondeliv« været opmærksom paa dette Træk.

Paa den sønderjyske Østkyst er der desuden i 1930 foretaget Opmaaling af Frigaarden Sparlund i Øsby Sogn paa Haderslev Næs. Gaarden stod overfor en fuldstændig Ombygning, og den gamle Bulhuslade, der var blevet erhvervet til Frilandsmuseet, skulde nedrives. Gaarden var dateret 1734, men en stor Part af den synes dog at være meget ældre. For samtidig at faa nogen Klarhed over gammel Staldindretning paa Haderslev Næs foretoges nogle Undersøgelser i Sverdrupgaard og i Lilholt, hvor der desuden viste sig at have været Udhusbygninger med Bindingsværksvægge i den ene og med Bulvægge i den anden Langside. Lignende Bygninger fandtes paa den efterfølgende Rejse i de saakaldte »otte Sogne«, hvor der i Bindingsværksvæggene fandtes Stolper op til 26 cm.s Bredde, og hvori Dokkerne var 37—43 cm. brede. I denne Egn maalttes gamle Stuehuse i Byerne Agtrup og Binderup, hvoraf det sidstnævnte, der var dateret 1704, desværre senere er blevet nedrevet, uden at det, saaledes som paatænkt, var muligt at erhverve det til Frilandsmuseet. Begge Husene, der dog sikkert var ældre, — formodentlig fra Midten af det 17. Aarhundrede, — gav gode, men ikke ukendte Oplysninger om Boligernes ældre Indretning paa denne rige, jyske Østkystegn. Bulvægge konstateredes ogsaa i Gaarde i Erritsø, tæt sydvest for Fredericia, hvor der maalttes en Gaard, bygget 1790 og 1833, og desuden et Stuehus fra 1793. Stuehusene i denne By har ved Indførelsen af en saakaldt »Sommerstue« faaet en Inddeling, der afviger kendeligt fra andre kendte, østjyske Stuehuses Indretning, og det har desværre endnu ikke været muligt at fastslaa, om denne Stuehusindretning har nogen videre Udbredelse eller den kun findes indenfor et snævert begrænset, lokalt Omraade, og om den hviler paa gammel nedarvet Skik.

Stuehusundersøgelserne fortsattes yderligere paa forskellige Steder i Jylland ved kortere Rejser i 1930. Paa Mors opmaalttes Stuehuset ved Halkjærgaard i Dragstrup Sogn. Huset havde to Skorstene, og Stuehusindretningen var i det væsentlige uforan-

dret. Bygningen var fra Slutningen af det 18. Aarh., og var en typisk Repræsentant for ældre mørsingsk Byggeskik med Højremskonstruktion og med Udskud paa begge Sider og paa den ene Gavl. Foruden dette Stuehus maattes i Møllerup en enlænget Gaard eller større Boelssted, der ligeledes var et Højremshus af en meget anselig Længde, nemlig 36,25 m. Gaarden havde kun een Skorsten, hvorom alle Ildstederne var samlede, og havde baade i det Ydre og i det Indre den største Lighed med Byggeskikken i Thy og Vendsyssel.

I det gamle Ommersyssels østlige Del foretoges endvidere en Række Undersøgelser, hvorved de Iagttagelser, der i 1929 blev gjort med Hensyn til Ildstedernes Antal og Anbringelse, blev uddybede og mere afklarede. Da der i Stuehusene baade i Grenaaegnen og i det sydlige Himmerland som oftest kun er een Skorsten, hvorved samtlige Ildsteder er anbragt, skulde man have ventet, at lignende Ildstedsanordning maatte findes i det østlige Ommersyssel; men dette er ikke Tilfældet. Egnen viste sig at være et Blandingsomraade, hvori Stuehuse med een Skorsten for samtlige Ildsteder og med to Skorstene, hver med sin Ildstedsgruppe, findes Side om Side, endog i samme By; men ejendommeligt er det, at Stuehusene, der kun har een Skorsten, synes at være de ældste Bygninger. Det turde dog være forhastet deraf at slutte, at denne Ildstedsanordning og dermed følgende Stuehusindretning skulde være den ældste kendte i Øst-Ommersyssel. Endvidere maa det nævnes, at det flere Steder kunde konstateres, at de lukkede Alkover undertiden havde været anbragt i Dagligstuen langs Ydervæggene mod Gaarden, en Stueskik, som ikke er helt sædvanlig i Jylland.

Endelig foretoges der en Rekognosceringsrejse i Egnen Syd for Odder ned mod Horsens Fjord. Den gamle Stuehusindretning var det her meget vanskeligt at komme til Klarhed over, da Beboelseshusene i dette Omraade er meget ombyggede, men det lykkedes dog, vejledet af Beboernes Erindring om Benævnelserne paa de enkelte Stuer, at fastslaa, at Ruminddelingen i Hovedsagen er den samme som i Bjærge Herred. Beboelsen bestod saaledes i ældre Tid af fire Rum: Bryggers (Sals eller Frammers),

Yderstue (Sommerstue) og Kakkeltue (Vinterstue) samt Overstue, og den har to Skorstene, den ene i Yderstuen, der ogsaa tjener som Køkken, og den anden i Bryggerstet.

Ved en Rejse i det mellemste og nordlige Halland i 1930, hvortil Den grevelige Hjelmstjerne-Rosencrone'ske Stiftelse havde ydet en meget væsentlig Støtte, blev undersøgt forskellige Gaarde for at klarlægge, hvor udbredt Sulebygningerne havde været i denne engang danske Provins, efter at det ved en tidligere Rejse var bragt i Erfaring, at der fandtes Sulebygninger her. Det lykkedes vel ikke helt at fastslaa Udbredelsen af disse Bygninger, men paa Rejsen, hvori Architekt Mogens Clemmensen deltog paa egne og Intendenten Alb. Anderson Sandklef paa Varberg Museums Vegne, fandtes Sulebygninger med Bulvægge spredt i Himle og Viske samt i Fjäre Herred; i Hovedsagen havde Sulekonstruktionen her den største Lighed med den fynske. — Paa Hjemvejen fra Halland maalttes et gammelt skaansk Fiskerhus i Ålaboderna, som Lærer H. C. Rosted i Hørsholm havde gjort Museet opmærksomt paa, og som syntes at være indrettet paa samme Maade som de ældre, nu forsvundne Fiskerhuse i Rungsted Vest for Øresund.

Da Østfyn hørte til de Omraader, hvis Byggeskik har været daarligst oplyst fra tidligere Tid, foretoges i 1931 en ret indgaaende Undersøgelse af denne Landsdel. Resultatet var overraskende og Materialet herfra har sin særlige Værdi, fordi der paa Østfyn fandtes adskilligt flere ældre Stuehuslænger end paa Vestfyn, og fordi disse i det væsentlige havde bevaret den oprindelige Ruminddeling, saaledes at Grundplanen lettere lod sig fastslaa. Det blev godtgjort, at den gamle Indretning af Boligen synes at have været temmelig ensartet overalt paa Fyn, og endvidere lykkedes det paa denne Rejse at finde en Sulelade i Vindinge-Lamdrup, ca. 5 Kilometer Vest for Nyborg, altsaa i en Egn, hvor man hidtil har anset Sulebygninger som forlængst forsvundne. Der er næppe Tvivl om, at denne Sulelade, som efter Konstruktionen at dømme stammer fra 1760—70, er den eneste bevarede Øst for en Linie Svendborg—Odense—Kerteminde. — De forholdsvis faa bevarede, ældre Gaarde paa Langeland er 1931 undersøgt af Museumsinspektør Uldall.

I 1931 blev der desuden foretaget orienterende Rejser (i Forbindelse med Opmaalingsarbejder) til Hedeegnene, dels i Melleslesvig og dels i det sydlige Jylland omkring Grindsted, og desuden blev der undersøgt tre gamle Stuehuse i Stauning Sogn. Siden R. Mejborg i 1890 behandlede melleslesvigske Hedeegne i Værket om slesvigske Bøndergaarde, er der ikke foretaget nogen Bygningsundersøgelse fra dansk Side Syd for den nuværende Grænse, og da Mejborg kun har bragt et Par mindre Grundplaner fra Hedeegnen, ønskede Dansk Folkemuseum gerne at uddybe Kendskabet til denne Egn. Det blev konstateret, at Hovedtypen for den melleslesvigske Hedegaard er det store enlængede og som oftest fritliggende Hovedhus med Beboelse, Stald og Lade samlet i een Bygning, omgivet af Udhuse, bygget efter økonomisk Evne og til forskelligt Brug, hvilke Udhuse undertiden kan være sammenbyggede¹).

Ved Undersøgelserne i Hedeegnene omkring Grindsted og af Stuehusene i Stauning Sogn blev det klarlagt, at der ikke var nogen synderlig Forskel paa Indretningen af de gamle Beboelselængder paa disse Steder. Alle havde de to Skorstene, een i Bryggerset og een i Køkkenet, hvilke Rum ligger Side om Side, og disse Stuehuse mindede stærkt om dem, der findes i Hedeegnene mellem Viborg og Randers, dog var der i de fleste af Grindstedegnens Stuehuse indføjet en tredje Skorsten med en foranliggende Forstue mellem Dagligstuen og Storstuen; men det er vel næppe sandsynligt, at dette Træk er meget ældre end Begyndelsen af forrige Aarhundrede.

Foruden de her nævnte Undersøgelser og Rejser er der paa Sjælland i 1931 maalt en Panelstue i Hundige samt foretaget Ransagelse og Fotografering af enkelte Gaarde og Huse, Møller og gamle Landsbyer. Rekognoscering i forskellige Dele af Landet er tillige foretaget af Museumsinspektør Uldall. Fra Arkitekt Mogens Clemmensen har Museet modtaget en Redegørelse for Resultatet af hans Undersøgelsesrejse til en Del gamle Bondegaardstomter i Vendsyssel. Inspektør Uldall har beset to Tomter

¹) H. Zangenberg: »Den melleslesvigske Hedeegns gamle Byggeskik«, »Sydslesvig« (C. A. Reitzels Forlag, Kbh. 1933), S. 105.

paa Knudshoved i Sydsjælland. Museet kunde ønske at foretage Udgravning af saadanne Tomter, der maa formodes at hidrøre fra middelalderlige Bondegaardsbebyggelser.

Undersøgelserne af *Folkedragter og Folketekstiler* m. m. fortsattes i 1930 og 1931 ved Rejser af Inspektør Frøken Elna Mygdal og Assistent Fru Ellen Andersen. I 1930 gik Turen til Bornholm. Der begyndtes i Rønne, hvor Bornholms Museums Dragter og Tekstiler blev gennemsete og delvis fotograferede. Navnlig gjaldt Fotograferingen de desværre ikke altfor talrige Rester af Bænke- og Agehynder, især flamskvævede, om hvilke Skifter fra Slutningen af det 17. og 18. Aarhundrede bringer Bud. Er deres Tal end ringe i Rønne, saa er det desværre endnu fattigere i Dansk Folkemuseum, idet dette Museum ikke ejer noget Eksempel paa bornholmske vævede eller syede Hynder, og trods grundig Eftersøgning er det ikke lykkedes at finde noget Eksempel udenfor Museet i Rønne. Hvad Dragterne angaar, er de egentlige Folkedragter forlængst forsvundne med Undtagelse af Hovedtøjerne, hvoraf Nølle samt »Hat og Hue« (Haue) først gik af Brug. Nøllen var sparsomt i Brug til ca. 1870. »Hat og Hue«, der brugtes af unge Piger, var tidligere bortlagt. Længst vedblev man at have »paa sig bundet«. En enkelt havde endnu 1907 saadant »Paabindetøj«, der bestod af Hue, som sattes over et lille kegleformet Papstykke, samt Korsklæde og »et Lag Sløjfer«, d. v. s. Nakke- og Hagesløjfer. Alle disse Former af Hovedtøj har været brugt til Dragt efter de skiftende Tidrs Mode. Sammen med Hovedtøjet brugtes en slagformet Kappe af Silke, der naaede omtrent til Knæene og var kantet med Graaværk (Møsling) i Halsen. Var man velhavende, skulde man have tre, en rød til Fest, en sort til Sorg og en blaa, efter nøgles Forklaring til Kirke-, efter anden Overlevering til almindeligt pænt Brug. I ældre Tider var Kapperne af Kattun eller Sirts. Fra Gudhjem fortælles om en sort Silkekappe, der i 1830'erne havde kostet 60 Rigsdaler. Det var saaledes en stor Luksus at anskaffe sig en Kappe, endsige at anskaffe tre. Rimeligvis er det for at give et misbilligende Udtryk for denne Luksus, at Kirkeklokken i Gudhjem efter Sigende ringer:

»Sild paa en Pind, Sild paa en Pind,
Silkekapper og intet Brød«

det vil sige, at Fiskerbefolkningen i Gudhjem burde skaffe sig Brød i Stedet for at købe Silkekapper. Hovedtøjerne og Kapperne bares baade af Byernes velstillede Borgerskaber og af Bønderkvinderne. Ved »Bønder« forstaar man endnu paa Bornholm som paa gammelt Dansk Gaardmænd i Modsætning til Husmænd eller andre mindre Jordbrugere. — Med Rønne, Nexø og Gudhjem som Centrer blev Øens fire Herreder undersøgt.

I 1931 fortsattes Rejserne, dette Aar i Jylland, hvor navnlig Aarhus Amt — derunder ogsaa de lokale Museer — blev undersøgt, desværre uden at det lykkedes at faa samlet en fuldstændig Dragt. Museet erhvervede forskellige mindre Dragtdele samt Redskaber til Fremstilling af Baand, navnlig Vævespjæld og den nedennævnte »Kæltringvæv« fra Javngyde i Gjern Herred. Man var stødt paa saadanne Væve tidligere paa Turen, blandt andet ved en Undersøgelse ind over Grænsen af Viborg Amt, hvor i Sognebyen Sahl i Hovbjerg Herred flere saadanne Væve endnu var i Brug til Fremstilling af ret grove Bomuldsbaand, nogle Centimeter brede, der efter Sigende brugtes til Sengebaand paa Hospitaler og Alderdomshjem. Der er dog i sin Tid ogsaa vævet kulørte Baand paa disse Væve, blandt andet Baand til at sætte forneden af Skorter, udvendig eller indvendig. — Efter Museumsbesøg og enkelte Undersøgelser i Vejle Amt gik Turen til Oksbøl i Ribe Amt, hvor Vesterbodragtens Rester blev studeret. Endvidere gjordes nogle Besøg syd for den gamle Grænse ind i Sønderjylland. Hjemturen foregik over Als, hvor enkelte Ting erhvervedes.

Desværre er det sidste Aar af en femaarig Periode, i hvilken Museet har haft en aarlig Bevilling til Studier af danske Folkedragter og danske Folketekstiler, nu udløbet, uden at Bevillingen er blevet fornyet, og Museet savner saaledes de fornødne Midler til at fortsætte disse Undersøgelser, som, skønt paabegyndt i allersidste Øjeblik, dog har givet bedre Resultater, end man paa Forhaand turde haabe. De for Tiden herskende økonomiske Forhold giver ikke stort Haab om Bevillingens snarlige For-

nyelse; men for hvert Aar, der gaar, formindskes Mulighederne for at indhente det endnu forsømte.

Undersøgelser af *Indbo og Redskaber* m. m. er foretaget af Museumsinspektør Uldall ved Rejser i forskellige Dele af Landet, særlig i den nordlige Del af Ods Herred, i Sydsjælland, paa Samsø, Lolland, Strynø, Avernakø og Rømø samt i Dele af Himmerland og jyske Hedeegne. Samtidig er en Del Provinsmuseer gennemgaaet. — Nævnes kan det ogsaa, at Museet har haft Føling med de af Architect K. Millech ledede Undersøgelser af gamle Bygninger i København. — Paa Tomten af Gudumlund Fajencefabrik ved Aalborg er der — takket være beredvillig Imødekommenhed fra Ejeren, Proprietær T. Bjørnbak, Gudumholm — foretaget en Prøvegravning, hvorved der blev fremdraget en Samling Skaar som Prøver paa de der tilvirkede Fajencegenstande, deriblandt flere Bundskaar med Fabrikens Mærke, en indstemplet Bi (Flidens Symbol). Ved samme Lejlighed blev ogsaa fremdraget Fragmenter af Rudeglas, Drikkeglas og Flasker fra det Glasværk, der sammen med andre Fabrikvirksomheder fristede en kortvarig Tilværelse paa Gudumlund. — Orienterende Besøg er ogsaa aflagt ved Tomterne af Fajencefabrikerne ved Hesbjærg paa Fyn og ved Antvorskov paa Sjælland.

De af Inspektør Uldall foretagne *Optagelser af levende Billeder* paa Smalfilms af bevarede gammeldags Skikke og Arbejdsmetoder har kunnet fortsættes, idet der i Toaaret er faldet en særlig Bevilling dertil paa Finansloven. Af disse Optagelser er adskillige hentet fra Aarets forskellige Fester: De udklædte Børns Fastelavnsoptog til Gaardene, hvor de synger en Sang og modtager Æg og Penge til deres Gilde, er optaget i Hundige ved København, Fastelavnsridning med Gaardbesøg paa Amager. Paaskeskikken at koge Æg ved Blus paa Stranden er i 1930 kinematograferet paa Strynø, i 1931 i Klæsø paa Langeland. Den opretholdes nu kun af Børnene, der paa Strynø forbinder den med Ringdans og Sanglege, først ved Stranden og derefter ved Byens Majtræ, men paa Langeland erindres det endnu, at de

ældre tidligere har fulgt den samme Skik. Udenfor de sydfynske Øer har Skikken ikke mere kunnet opspores. Paa Langeland er endvidere optaget Films af andre Paaskeskikke, Plukningen af de »9 Slags Kaal«, Oprisning med Æblespisning Langfredag og Legen med »Hareæg«, d. v. s. de malede Paaskeæg, der gemmes i Haven og der skal opledes af Børnene. — Majtræfesten er optaget paa Strynø samt i Avernakø og Munkeby paa Avernakø, hvor de som Flagstang formede Majtræer endnu forefindes og smykkes med Grønt, paa Strynø af Ungdomsforeningen, paa Avernakø af Bylaget. Paa Avernakø var der tillige Lejlighed til at tage Billede af Kirkens Udsmykning med Majløv. Desuden er der sikret Film fra Gammel Skørping i Himmerland af »Majens« Plukning i Skoven og »Majbøgens« efterfølgende Udsmykning og Oprejsning paa Bygaden. Sommer-i-By-Ridtet er hentet fra Nordby paa Samsø samt fra Mors, St. Hansblus fra Frederikssundegnen.

I Viborg frembød der sig en sjælden Lejlighed til at optage Film af gammel Haandværkerskik, idet Byens Smede efter den gamle Oldermands Død i Procession flyttede deres Skilt til den nye Oldermands Bolig. Af gamle Lavsskikke fra Købsteder kan iøvrigt kun anføres Skipperbegravelse i Kerteminde, hvorved Kisten bares til Kirkegaarden paa en Ligbaare.

Blandt andre Motiver, der nu er indgaaet i Museets Filmsarkiv, kan anføres: Pottemagerarbejde paa Mors, Kulbrænding i Himmerland, Træskomagerarbejde, Kurvefletning, Reblægning, »Linkning« samt Spjældvævning af Baand, Snoresnoning med Knytte- eller Knopstokke, Faareklipping, Kartning, Spinding, Hosebinding og Valkning, Vandvisning med Pilekvist, Brandprøve, Tørvestikning m. m.¹⁾. — Værdifuld Hjælp, dels i Form af Indberetning om Optagelsesmotiver og dels ved Assistance ved Optagelserne, er især ydet Museet af Lærer Christiansen, Hundige, Apoteker Gottlieb, Tranebjerg, Amtslæge V. Kjær, Viborg, Lærer C. Klæsøe, Humble, Lærer C. Larsen, Skørping Kirkeby, Lærer L. Larsen, Avernakø, Statsskovrider P. Lorenzen, Mos-

¹⁾ Dansk Folkemuseum modtager med Taknemlighed Forslag vedrørende Motiver, der maatte egne sig til Optagelse i levende Billeder.

skovgaard pr. Skørping St., Læge J. Lund, Øster Jølby, Lærer I. Nielsen, Strynø, samt Strynø Majtræforening, Hotelvært G. Petersen, Drejø, Lærer N. C. Petersen, Thorup, Mors, Lærer P. Petersen, Drejø, Lærer A. Sørensen, Bjærgby, Mors, og Læge E. Tryde, Grønbjærg St.

SAMLINGERNES TILVÆKST.

Museets Samling af *Lavs- genstande* og *Haandværkerredskaber* er, takket være et Tilskud fra Ny Carlsbergfondet, forøget med en Sølvvelkomst fra Kronborg Geværfabrik i Hellebæk, udført 1793 af den i Helsingør fødte, københavnske Guldsmed Ditlev Petersen (Fig. 3). Af de tilhørende Smaaskilte er kun bevaret to, som begge har siddet paa en ældre Velkomst. Det ældste har Acanthussving udenom Indskriften: »CRONBORG FABRIQUE — JOHAN DIDRICH CHRIS-

STOPH NOLD 1754«, det yngre bærer Rocaillegravure og Navnet: SØREN NICOLAI 1776. Sølvstemplerne er henholdsvis: L. AMBERG, HELSINGØR, og: P. A. Denne Velkomst¹⁾ er saa

Fig. 3. Sølvvelkomst fra Kronborg Geværfabrik 1793 med to Skilte fra 1754 og 1776. Gave fra Ny Carlsbergfondet.

¹⁾ J. Olrik: »Nyerhvervet Sølvtoj i Nationalmuseet«, i »Fra Nationalmuseets Arbejdsmark 1932«, S. 24 ff.

meget mere velkommen, som Museet i Forvejen ejer to andre Genstande fra Kronborg Geværfabrik. Et Signet af Messing fra Tiden ca. 1800 viser en Kam mellem to Løver samt Indskriften: »VI SAMTLIGE KAMMAGERSVENDE I KIØBENHAVN«.

Blandt Værktøj og Redskaber er en Samling Snedkerværktøj, som har haft hjemme i Frilandsmuseets Hus fra Flovt og er skænket af Snedkermester C. M. Hultgren, Haderslev. Et Saks-etui af Læder og et stort Naalehus af broget Fløjl med Ejerbogstaverne I. P. har tilhørt den sønderjyske Skrædder Jens Peder Uldrup, som i Aaret 1775 slog sig ned som Gaardmand i Lindelse Sogn paa Langeland. En Træmodel til en Vejrfløj i Form af en vinget Grif, præget af senere nyklassisk Stil, er foræret af M. P. Allerups Jærnstøberi, Odense.

Ovnsamlingen er som sædvanligt forøget med en Del Jærnovne. Ældst af disse er en af Tricotagehandler Tværmose, Hellerup, skænket Bilæggerovn af smaalandsk Fabrikat, vistnok stammende fra Bornholm. Paa Kortsiden er Slægten RUDEBECK's Vaabenskjold, holdt af to Griffe, og derunder Jærnværkets Navn: EKEFORS BRUK 1681. Langsiderne har foroven Relief af St. Jørgens Kamp med Dragen, forneden af Aktæon, der sønderrives af sine Hunde. Haandværkerforeningen i København har overladt Museet ikke mindre end 9 Jærnovne fra det af Foreningen købte Moltkeske Palæ i Bredgade, alle fra 18. Aarh. og alle af norsk Tilvirkning. Kronborgmuseet har deponeret en fra Fanø hentet Bilæggerovn med Relief af Kvindebuste og Isaks Ofring indenfor Régenceornamentik. Til Ovnen hører en Del Fajencefliser fra Ovnvæggen. — M. P. Allerups Jærnstøberi i Odense har skænket en Træmodel til en Ovnplade med det reventlowske Vaaben i Nyrococo. Købt er bl. a. en Ovnfod af Sandsten fra 1708.

Møbler fra Købstads- og Herregaardshjem. Fra et sydsjællandsk Herregaardshjem hidrører en stor, rødbrun malet Egetræskiste, hvis Jærneslag er udhuggede og drevne i Roset- og Tulipanblomster. Paa Forsiden er med brogede Farver malet Slægterne Krabbes og Skeels Vaaben med vedføjede Bogstaver:

HOK — FBS — 1705, betegnende Statsmanden, Stiftsbefalingsmand paa Sjælland, Hr. Otto Krabbe til Holmegaard og hans tredje Hustru, Fru Birgitte Skeel, gift 1686. En jærnbeslaaet Kiste med den bekendte Jens Rostgaards Vaaben 1681 indvendig i Laaget er bleven forsynet med de senere Ejerbogstaver: NHS — 1753. — Et Kontor eller Kabinet, af Form som et med Klap

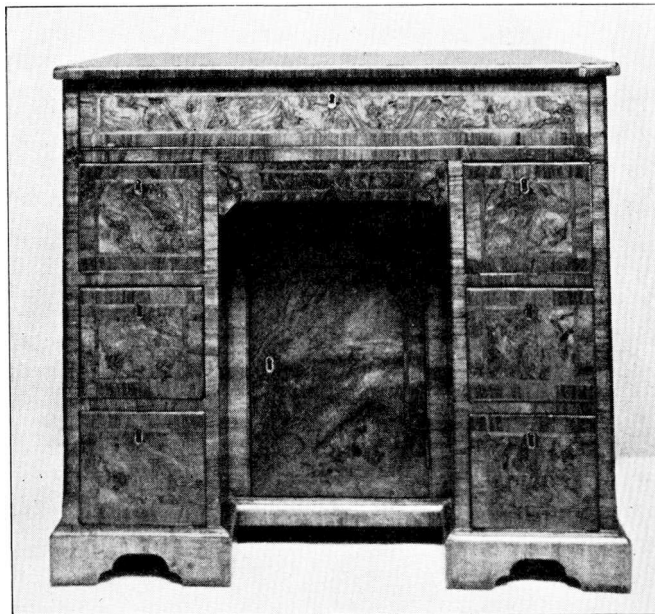

Fig. 4. Nøddetræsfineret Skrive-, Sy- og Toiletmøbel
ca. 1725—30. Testamentarisk Gave fra afd.
Frk. Mathilde Wulff, København.

forsynet Skuffemøbel paa Fod, fra Begyndelsen af det 18. Aarhundrede er malet i kinesisk Stil med Ornamenteer paa blaa Grund. Paa Klappen og Siderne er anbragt Landskab mellem barokke Guirlander etc., paa Skufferne arabeskagtige Baandslyng eller Guirlander. Samme Alder har et Skab med Fløjdøre paa Bordfod, fineret med Palisander og Nøddetræ, dannende store Rosetter og Stjærner. Forsiden er inddelt ved tre udskærte og gennembrudte Pilastre i Form af barokke, ophængte Blom-

sterguirlander. Som Fig. 4 afbildes et af Frk. Mathilde Wulff, København, testamenteret Skrive-, Sy- og Toiletmøbel fra Tiden ca. 1725, af nøddetræsfineret, indlagt Arbejde. Det har Form som et lille Skrivebord med Skrivepult og Toiletspejl under Pladen. Tilsvarende Møbel findes i Röhsska Konstslöjdmuseet i Göteborg, hvor dette af hollandsk-engelsk Møbelkunst prægede Arbejde er katalogiseret som vestsvensk.

En ejendommelig Feltseng af Teaktræ og Pokkenholt fra Begyndelsen af 18. Aarhundrede skal stamme fra Sønderjylland og have tilhørt Familien Grubbe. Dens Endestykker kan sættes sammen til en Kiste, hvori Sengens øvrige Bestanddele kan gemmes. Udslaaet danner den et solidt Leje paa 6 drejede Ben og med en halvrund Himmel af Lister, bemalet med Kineserier. Fra Fru Annie Weffs Bo er som testamentarisk Gave indgaaet en Mahogni-Himmelseng fra Tiden ca. 1840—50, stammende fra Dansk Vestindien.

To Stole i traditionel Renaissanceform med drejede Ben og forsænket, ottesidet Rygfylde er brunligt marmorerede og bærer de malede Navnebogstaver: M.P.T.S. — 1773. De skal efter Sælgerens Udsagn være kommet fra Erritsø i Fredericiaegnen og kan maaske nok have haft Hjemsted i en Bondegaard, selvom Typen snarest hører hjemme i den jævne Borgerkultur.

Mellem enkelte *mindre Indbogenstande* er et højt Standur, hvormed Auktionsdirektør Winsløw har forøget sin tidligere skænkede Ursamling. Urværket, der er tilvirket i Danmark i det 18. Aarhundredes tidligere Del, er af ualmindelig Konstruktion og viser foruden Klokkeslet de 12 Maaneder, de 5 rørlige Fester, Solens Opgang og Nedgang samt Dagens og Nattens Længde. Af fire Vægspjle stammer et af Fru Anna Reinbach skænket, mahognifineret Spejl med malet Dekoration paa det øvre Glas fra den senere Empiretid, medens de tre andre bærer den tidlige Nyklassicismes Former fra Slutningen af 18. Aarhundrede. Nogle mindre Skrin til Sysager og andet Brug viser bl. a. Prøver paa forskelligartet Indlægningsarbejde. Indlagte Tinornamenter af Acanthusranker, Genier med Krone og Hjorte samt Damer ved Haandarbejde ca. 1700 har et Syskrin af Nøddetræ med skraat

Laag. En anden Genre tilhører et Syskrin af samme Form ved sin Beklædning af blyindfattet Glas med underlagt, rød Metalfolie, hvorpaa ses raderede Prydelser paa hvid Folie: Régenceornamenter, Genier med Frugtklase, Venus med brændende Hjærte, sejlene paa en Muslingeskal, Elskovspar med Amor m. m., dateret 1726. Indvendig i Bunden er Fremstilling af Sy-sager.

Af *Skilderier og andre Billeder* er adskilligt erhvervet, dels til Udstilling og dels til Museets Billedsamling. I den kronologiske Udstilling, ikke mindst i Interiørerne, vil en Del gamle Portrætter kunne finde Anvendelse, og saadanne Billeder har tillige dragthistorisk Betydning. Fra Dødsboet efter Enkefru Kretz, f. Fiedler, har Museet haft den Glæde at modtage en Del Familieportrætter, nemlig to Oliemalerier af Kancelliraad William Hammond og Hustru Louise Charlotte Hagerup, malet henholdsvis 1751 og 1753 af den danskfødte Maler P. Wichmann, som virkede i Bergen. Dette Ægtepar holdt Bryllup paa Møllegaard ved Trondheim 1750, og tilfældigvis ejer Folkemuseet fra ældre Tid et Par trykte Bryllupsvers fra denne Lejlighed. Endvidere medfulgte et af samme Maler udført Brystbillede af Hammond, signeret 1737, samt et Oliemaleri af hans Datter, Fru C. Fiedler, som Enke ca. 1830, og et andet af hendes Mand, Grosserer Fiedler i København. Desuden modtoges tre farvelagte Blyantstegninger i Ramme, hvoraf den ene forestiller Fiedler, den anden formentlig hans Hustru som yngre.

Ualmindelig er en »Passionsviser«, et Oliemaleri i yngre Ramme fra det 18. Aarhundrede med Fremstilling af Kristus paa Korset, omgivet af 13 smaa Passionsscener for Klokkeslettene fra VI Morgen til VI Aften, Indskrifterne Esai. 53, 2—3 og Begr. I, 12 og danske Vers i pietistisk Manér. Et lignende Maleri hænger i en Gaard paa Læsø. — Videre kan anføres forskellige Kistebilleder, samt indrammede Billeder af udklippet Papir, Erindringskrans af Haar (Gave fra Frk. Fanny Larsen, København), Fuglebilleder af Fjer af den Art, som vides tilvirkede paa Als, ca. 1840—50, og flere lignende Snurrepiberier. Værdi som Folkelivsbillede har et Gouachemaleri af J. J. Bruun, »Prospect af

Taarnbye Kirke paa Gam̄el Amager-Land. Anno 1748«, visende Kirkegængernes brogede Dragter fra dansk Amager, samt to usignede Oliemalerier fra Tiden omkring 1840, forestillende Rapstærskning paa et udlagt Sejl i et jysk Landskab og Almue-

Fig. 5. Drikkekande af Sølv, udført af Guldsmed Mogens Thommesen Löwenhertz i Horsens 1717. Højde 18,5 Centimeter.
Gave fra Ny Carlsbergfondet.

dans i et Kystlandskab, muligvis ved et Kildebesøg eller Kilde-
marked i Nordsjælland. Det sidste Billede er uden Tvivl malet
som Konkurrencearbejde til den Neuhausenske Præmie 1847.

En af Toaarets mest bemærkelsesværdige Erhvervelser falder
mellem *Sølvtojet*, nemlig den paa Fig. 5 afbildede Drikkekande.
Gennem en Aarrække har Museet haft sin Opmærksomhed rettet

mod dette Sølvarbejde, som i længere Tid har tilhørt en nu afdød københavnsk Privatsamler, og Museet har nu haft den Glæde at modtage det som Gave fra Ny Carlsbergfondet¹⁾. Den usædvanlig store Drikkekande, der rummer 3 Potter, er et fremragende Eksempel paa den ypperlige Sølvmedekunst, der omkring Aar 1700 udøvedes i de større Købsteder i Landet. Paa en Tid, da man i Hovedstaden allerede var ved at tabe Smagen for disse svære, massive Sølvdrikkekander med den kraftige, barokke Acanthusornamentik, blomstrede deres Tilvirkning i de jyske Købsteder. Nærværende Pragteksemplar er udført af Horsens-Guldsmeden Mogens Thommesen Løwenhertz og bærer i Laaget indgraveret Aarstallet: 1717 samt Forbogstaverne: NSSK. Hvem denne første Ejer var, vides ikke; antagelig har han dog tilhørt Bondestanden; i hvert Fald var Kanden 80 Aar senere i Bønders Eje, idet den bærer den prikkede Indskrift: »Maren Sørensdatter: denne er mig Foræret til Fader Gave af min Beste Fader Chresten Haabballe i Neder Knaverup« ^{22/7} 1797. Den nævnte Landsby ligger i Skibet Sogn, Tørrild Herred, Vejle Amt.

Jysk Guldsmedearbejde er muligvis ogsaa en fra Holstebro indgaaet, oval Sølvukkerskaal fra Tiden ca. 1750—60, hvis da ikke Stemplet: IW viser hen til Guldsmed Johan Wittrock, der blev Mester i Odense 1741. Skaalen er buget og forsynet med vredne Knæ samt Bøjlehank og Ben i Rococoform. Et cylindrisk Kridthus af Sølv bærer graverede Ejerbogstaver: G.H.K. med det senere tilføjede Aarstal 1790. Det er ikke almindeligt at træffe saadanne Pengegemmer af ædelt Metal, medens de rør- eller tøndeformede Kridthuse af Messingblik forekommer ret ofte og som bekendt har givet Anledning til en gammel Talemaade. En cylindrisk Thedaase med Mestermærket: P.H. og graverede Borter og Ranker fra Empiretiden er tilvirket i Tønder og præges, ligesom andet Sølvstøj fra denne Købstad, af en vis borgerlig Soliditet, der lægger mere Vægt paa Form og Materiale end paa Ornamentik. En anden Tønderguldsmed med Stemplet: I.A.B. har ved samme Tid udført et ligeledes erhvervet Saltkar, hvis æg-

¹⁾ J. Olrik: »Nyerhvervet Sølvstøj i Nationalmuseet«, i »Fra Nationalmuseets Arbejdsmark 1932«, S. 24 ff.

dannede Opalglas er indfattet i gennembrudt Sølvholder med spiralsvungne Ben paa tresidet Plint. Købt er ogsaa en vaseformet Kaffekande, typisk for den seneste Empiretid, med dreven Ornamentik af Æggestave og Acanthusborter med palmetformede Muslinger. Stemplerne, Københavns Bymærke 1832 og Mestermærket P.F., viser hen til C. P. Foght, der blev Mester i København 1825. Museumsinspektør Chr. A. Jensen har skænket en Sølvske fra Nyrococotiden med Haderslev Bymærke og Mestermærket: P.E.

Mellem forskelligt *Bord- og Køkkentøj* er et cirkelrundt fladt Glasplateau paa lav balusterformet Fod til Anbringelse af de smaa Sylltetøjsanretninger og lignende, som man i 18. Aarhundrede kaldte Konfekt. Oprindeligt har der været flere tilsvarende Plateauer til at stille ovenpaa hinanden, aftagende i Størrelse opefter. Et stort Vinglas, i hvis Cuppa er indslæbet en Egekrans, omsluttende Indskriften: »Lars Larsen — Den dobbelt glædelige — 25 Januarii 1797«, skal have hørt hjemme paa Amager og er skænket af Antikvitetshandler H. Ferlov. Købt er to Par signerede Laagkopper af Kantonemaille med broget Dekoration af Havuhyrer, Ranker m. m. paa blaa Bund. Fru Overdyrlæge Wandall, København, har betænkt Museet med adskillige Gaver, hvoraf en Del falder under denne Gruppe. Prøver paa det 18. Aarhundredes haandsmedede Vaffel- og Goderaadsjærn med forskellig Ornamentik er bl. a. indgaaet fra afdøde Architect Knud Engelhardts Samling af gamle Metalsager.

Samlingen af *danske Fajencer* har modtaget betydelige Nyerhvervelser, hvoraf fem kan tilskrives Landets ældste Fajencefabrik i St. Kongensgade. Ny Carlsbergfondet har skænket den værdifuldeste af disse Fajencer, en stor usigneret Bispebolle til Punch fra St. Kongensgadefabrikkens ældre Periode. Kummen, der er velbevaret, medens Hankene er restaurerede, har tæt blaa Dekoration af Ædelstensbort for oven, samt paa hver Side en stor Volut- og Acanthuskartouche med Drueklaser, indrammende et Felt med Fremstilling af to Mænd i en Palæhave, for nedeses en Netværksbort, afbrudt af udsparede Felter med Blomsterkviste (Fig. 6). Til Fabrikkens yngre Periode henføres to Fade

med den for Gierløffs Tid typiske Dekoration af store Vækster, hvis spidsovale Blade har udsparede Ribber. Det ene, en Gave fra Gaardejer Topholm, Nørre Vissing Østergaard ved Venge, er af regelmæssig ottekantet Form og har under Bunden i Stedet for Signatur den paamalede Pris: 2 Mk., medens det andet er aflangt ottekantet med Signaturen BL (sammenskrevet). Prisangivelsen: 2 Mk. finder vi ogsaa anbragt under den utydelige Signatur: J (?) paa et fladt rundt Fad, dekoreret med to svævende Genier med Bue, Pilekogger og Blomster. Til St. Kongensgadefabrikens blaadekorerede Fajencer maa ogsaa regnes et indkøbt stort Bakkebordsblad med Randbort af Drueklaser med Blade; indenfor en Ramme af Rococosving med Blomster udfyldes Bunden af et Landskab med slotslignende Bygninger og Staffagegruppe af en Kvinde paa et Æsel med Ko og Hund. Denne Bordbakke er beslægtet med den store Gruppe Fajencer, som kun med Tvivl er betragtet som St. Kongensgadefabrikat; men Bakkens Signatur: NS genfindes paa en typisk Gierløff-Terrin i Museet, og der er derfor næppe Grund til at tvivle om dens Herkomst. (Fig. 7).

Fig. 6. Bispebolle af blaadekoreret Fajence fra St. Kongensgadefabrikens ældre Periode. Gave fra Ny Carlsbergfondet.

Fra Kastrupfabrikken, hvis bedre Varer fra den ældre, Fortlingske Periode nu saa sjældent dukker op paa Markedet, stammer enkelte nyindkøbte Fajencer. Et stort, i blaat, manganbrunt og gult dekoreret Laagfad af Form som en And med en lille

Ælling paa Ryggen, savner dog Signatur og kan ikke med Sikkerhed bestemmes som Kastruparbejde. Fabrikkens egenartede, brogede Blomsterkvistdekoration med fliget Løv som Underglas-surmaling findes paa et Sandhus og paa en lille Thepotte, der bærer Fortlings typiske Signatur: F. Det er denne sidste Fajence (I. W. Frohne: Danske Fajencer, Fig. 28), som i sin Tid kom til

Fig. 7. Blaadekoreret Fajence-Bakkebordsblad, signeret N. S. Tilskrevet St. Kongensgadefabrikken anden Periode.

at spille en særlig Rolle i Diskussionen om Fajencegruppens Herkomst fra Kastrup eller Kellinghusen¹⁾, og som dengang savnedes, efter at den fra Ørums Samling i Aarhus var overgaaet til en norsk Privatsamler. Fra Norge er den nu atter vendt tilbage til Danmark. Af Kastrupfabrikken usignerede, med blaa Dekoration og Mangankonturering prydede Urhuse af firsidet, arkitektonisk Form kan blandt Nyerhvervelserne noteres et med de paamalede Ejerbogstaver: F.A.F.

¹⁾ J. Olrik: »Kastrup eller Kellinghusen«, i »Fra Arkiv og Museum«, Serie 2, Bd. I, S. 375 ff.

En noget gaadefuld Fajence, som oprindeligt skal stamme fra Danmark, er erhvervet i Oslo. Det er en usigneret, blaadekoreret Terrin af ovalt Tværnsnit med buget, fladknækket Kumme. Laaget har radiale Knæk og hæver sig ved Profilled op i en høj Top, hvis Konsol synes at have baaret et siddende Dyr. Dekorationen er dels Strøkviste med Blomster, dels 2×2 Landskaber

Fig. 8. Blaadekoreret Thepote af Morsøfajence, ca. 1780.

med Staffage af Herrer og Damer, ubehjælpsomt udført efter et Ornamentstik eller lignende Forlæg. Det kan være vanskeligt at henhøre denne Terrin til nogen bestemt Fabrik, da den ikke viser Fællesskab med signerede Arbejder; den ubehjælpsomme Malemaade og den urene Glassur synes at vidne om et Begynderstadium. Muligvis er Terrinen en af de ukendte Varer fra Generalmajor Classens Fabrik paa Østerbro eller et Resultat af Eksperimenterne i Fajence- og Porcelænsværkstederne i Blaataarn. Laagets Form viser den Tilknytning til Meissenporcelænet, som man kan vente at finde ved Fabrikken i Blaataarn. Man har

tidligere antaget, at denne Terrin stammede fra den 1774 grundlagte Fajencefabrik ved Herregaarden Gammellund paa Mors, men efter at Kendskabet til Morsøjajencerne i de sidste Aar er uddybet nærmere, maa denne Bestemmelse betragtes som meget tvivlsom. Formen viser ogsaa tilbage til Tiden før 1770.

Netop fra Morsøjajikken har Museet kunnet indføre flere Nyerhvervelser, alle indkøbt fra Norge, nemlig en lille Thepote

Fig. 9. Blaadekoreret Skriveskrin af Morsøjajence, ca. 1780.

(Fig. 8), to cylindriske Hankekrus med Tinlaag, et firsidet Skrive-skrin med fast, fremskydende Pennebakke (Fig. 9) og en flad Tallerken. Med Undtagelse af det ene Krus bærer de alle Signa-

turen fra Fabrikkens anden Periode: $\frac{L}{\frac{M A}{K}}$ Dekorationen
(sammenskrevet)

er den typiske blaa Blomsterkvist, hvorved Maleren ofte har søgt at efterligne Herrebøfabrikkens Dekorationer, dog har Tallerkenen en anden Bemaling med Ejerbogstaverne: Pm — MID og Aarstallet: 1782 indenfor en Krans af Tulipanbægre og et Randornament af fire Tulipanpalmetter med Slynghraade i blaat og Mangan¹⁾.

¹⁾ K. Uldall: »Fajencefabrikken ved Gammellund paa Mors«, i »Hist. Aarbog for Mors 1931«, S. 25 ff.

Seks af de i Toaaret indkøbte Fajencer er i sin Tid udgaaet fra Fabrikken i Slesvig By. Anseligst er et Bakkebordsblad, dekoreret med Strøblomster indenfor en Bort af Kviste med Baandsløjfe og Festons, alt malet i manganviolet og en matgrøn Farve.

Signaturen læses: $\frac{S}{R}$. Det karakteristiske noget stive Mønster

pryder ogsaa en tidligere erhvervet Terrin og Frugtskaal og maa opfattes som et af Slesvigfabrikkens faste Stelmønstre. Fabrikens andet og hyppigst benyttede Dekorationsmotiv af udstrøede Barokblomsterkviste ses i Mangan paa en Smørkande med Fabrik-

mærket: $\frac{S}{CB}$, og i blaat paa en Skrivetøjsbakke, signeret: $\frac{S}{NH}$, medens et blaadekoreret, ovalt, fladt Fad med Signaturen:

$\frac{SO}{L}$

har mere naturalistiske Blomsterkviste indenfor en (sammenskrevet)

reliefprydet Tungerand. To Slesvigfajencer, som har særlig Interesse ved en for Fabrikens Varer fremmedartet Dekoration, er en stor balusterformet Potpourrivase med broget Blomsterdekoration, mærket: $\frac{S}{R}$, og en riflet lille Thepotte med blaat

Musselmønster, signeret: S. Den sidste maa betragtes som et af Fabrikens seneste Arbejder og stammer fra Rømø ved Sønderjyllands Vestkyst. — Maaske skal ogsaa et fra Fyn stammende, plumpt Grødfad med blaa Blomster tilskrives Slesvigværkstedet.

Fajenceværkstedet i Eckernförde repræsenteres ved en lav, rund Laagskaal med plastisk Udformning af Hank og Laagknop (Fig. 10 til h.). Dekorationen er blaa Blomster og Strøkviste,

Signaturen: $\frac{O}{E}$. Endvidere ved to plastisk modellerede The-

daaser af Rococoform, den ene broget stafferet paa gul Bund

(Signatur: $\frac{O}{Eckelför}$), den anden dekoreret med blaat Rocaille-

værk og Strøkviste (Signatur: $\frac{O}{E}$).

Muligvis kan ogsaa en usigneret, svær Jardinère af uregelmæssig buget og svejftet firsidet

Form henføres til Eckernfördefabrikken; den er marmoreret og har modellerede Blomster og Blade samt et Firben. — En Potpourrikrukke af buget Vaseform bærer Rendsborgfabrikkens Sig-

natur: $\frac{O R}{B (?)}$; den prydes af fire paalagte Reliefkviste
(sammenskrevet)

samt blaamalede Strøkviste og Insekter. — Til en af Fabrikkerne i Slesvig eller Holsten skal vistnok ogsaa henføres et usigneret, aflangt, ottesidet Fad med blaa Dekoration, der er stærkt

Fig. 10. Blaadekoreret Thedaase og Laagskaal af Eckernfördefajence.

paavirket af ostindiske Former, nemlig Kumme med Chrysanthemum eller lignende Vækster, Spiralvolutbort og Baandornamenter af Kviste med kinesiske Instrumenter.

To Tallerkener samt et brogetdekoreret Skriveskrin med gennembrudt Forside og Relief af en liggende Hund paa Oversiden er fabrikeret i Kellinghusen eller i en af de smaa kongerigske Fabrikker, der efterligner de større og ældre Virksomheder paa dette Sted.

Fra Johan Spiez' bornholmske Fabrik i Rønne er ifølge Signaturen: J.S. et Par smaa søjleformede Lysestager af hvidgul Fajence med manganbrun Marmorering og grønne Rande.

Grev Schimmelmanss Fabrik ved Herregaarden Gudumlund i Himmerland møder med en firsidet Thedaase med smaa bro-

gede Strøkviste og med et Skriveskrin med fast Pennebakke, dekoreret med brogede Blomsterkviste, Netværksrude og Fjerpen, begge usignerede men typiske Arbejder for denne i 1805 paa-begyndte jyske Virksomhed, paa hvis Tomt Museet har foretaget de ovennævnte Undersøgelser. Fabrikkens Mærke, en indstemp-let Bi, har derimod en flad Tallerken med en grov Dekoration i gult, grønt og brunt af en Bygning med Taarn bag et Busket, flankeret af to Træer.

Et Grødfad og et andet Fad (Fig. 11) af brogetdeko-reret Fajence røber sig ved Signaturen: H. som Varer fra den lille Fabrik ved Herre-gaarden Hesbjerg paa Fyn (ca. 1815) og tjener tillige til at bestemme en ligeledes fra Fyn indkommet, usigneret Tallerken med tilsvarende Dekoration som Hesbjerg-fabrikat. Hvor vanskeligt det iøvrigt kan være at skelne mellem usignerede Fajencer

Fig. 11. Brogetdekoreret Fad af Hesbjerg-fajence med Signaturen: H, ca. 1815.

fra de forskellige Provinsfabrikker, der fristede en kortvarig Tilværelse i Begyndelsen af det forrige Aarhundrede, viser netop de hernævnte Erhvervelser af signerede Arbejder fra Gudumlund og Hesbjerg. Dekorationsmotivet med en Bygning mellem to Træer gaar igen paa dem alle med saa stærke Fællestræk, at de maa tænkes udført af en og samme Maler, som har gjort Tjeneste paa begge Fabrikker.

Udenlandsk Fajence. En Tallerken med blegblaa Dekoration af en Frugtkumme med Fugle, omgivet af barok Blomsterbort med Lambrequins er ifølge Signaturen: B.P. tilvirket i Bayreuth-fabrikken i Bayern ca. 1750. Kun undtagelsesvis træffer man saadanne sydtyske Fajencer herhjemme mellem ældre Brugsgen-stande, hvorimod Varer fra de nordtyske Fabrikker ikke er slet

saa sjældne, især har de nordtyske Fajencekrus med primitive Dekorationer af Landskaber, Heste og lign. været yndede af Almuen, hvorfor fire af disse Krus er mellem Toaarets Erhvervelser. Af de engelske Fajencer, som fra og med Slutningen af det 18. Aarhundrede oversvømmede det danske Marked, er som sædvanlig indgaaet adskilligt, ikke mindst imellem de fra Fru Overlæge Wandall modtagne Gaver.

Mellem det nyerehvervede *danske Porcelæn* kan noteres et af

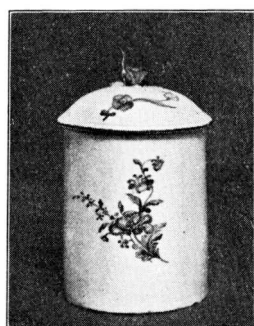

Fig. 12. Laagkop af Fournierporcelæn med broget Dekoration. København ca. 1760.

de sjældne Stykker »blødt« Porcelæn fra Fourniers Værksted i Blaataarn ca. 1760. Det er en cylindrisk Laagkop med broget Blomsterdekoration og med Signaturen: F 5 (Fig. 12). Af Københavns Porcelænsfabriks Arbejder fra 1780'erne er købt en Figur, der uden Tvivl er udført af A. Hald, forestillende en Gartnerske med Vandkande i Haanden (Fig. 13). Fra ældre Tid har Museet ejet Pendantfiguren, en Urtegaardsmand. Fra Porcelænsfabrikkens tidligere Aar stammer ogsaa en Sukkerskaal med broget Blomsterdekoration, to Tallerkener med Rankebort og Blomster i Guld samt en lille Terrin paa Underfad med mus-

lingriflede Ører, Rocailleknop paa Laaget og rødviolet Blomstermaling, og endelig en af Kunsthandler Mohrbutter skænket Saucekande med lignende Dekoration. Nærmere Aaret 1800 ligger en lille Underskaal af firsidet Form med afskaarne Hjørner og paa-malet Hjerter Knægt med Omskriften: »Qui — no — la« samt et Par blaadekorerede Lysestager af Søjleform med riflede Skafter, korinthiske Bladkapitæler og Sokkel i tre Trin. Af Fabrikkens blaadekorerede Brugsgenstande er købt forskelligt, Kander, Fad, Fiskerist, Thedaaser m. m. Yngst er en Thepotte fra 1850'erne, dekoreret med Vedbendranke og Guld. — En blaadekoreret cylindrisk Porcelænsflaske med paa-malede Interiører fra en Porcelænsfabrik stammer fra Tiden omkring 1800 og er muligvis dansk Arbejde.

Blandt det indkøbte *ostindiske Porcelæn* er en Tallerken fra Tiden ca. 1785 med Minerva, der bekranser en Støtte med det danske Kongevaaben, samt en anden, lidt ældre Tallerken med Fremstilling af en Mand med en Ildtang og den hollandske Indskrift: »De Actiemars op de Tang«. Et dybt Fad prydet med broget Régenceornamentik bærer Aarstallet 1741 og i guldrandet Dobbeltcartouche Navnetrækkene: ASB — EBB, hvoraf det sidste efter Opgivelse skal betegne Elisabeth Bolette Brink. En tilsvarende Tallerken ejes af Vestlandske Kunstindustrimuseum i Bergen. Købt er ogsaa en Lysstage med skaalformet Fod af det velkendte Stel med Fremstilling af Frederik V's Rytterstatue paa Amalienborg samt Randskriften: TIL ERINDRING AF DET DANSKE ASIATISKE COMPAGNIE DEN XXI OCTOBER MDCCLXXIV. Porcelæn med denne Dekoration gaar sædvanligvis under Navnet Juliane Marie Stellet, hvilket dog, saaledes som Museumsdirektør O. Andrup har oplyst, kun er berettiget, hvor den ovenanførte Indskrift er ombyttet med Navnet: IULIANE MARIA og det danske Vaaben. Enkedronningen modtog Stellet, der bærer hendes Navn, som Gave fra Asiatisk Compagnie, og Stellet skal senere være kommet til Rendsborg. Porcelænet med den længere Indskrift til Minde om 21. Oktober 1774 (Dagen for Fuldførelsen af Rytterstatuens Rækværk og samtidig Arveprins Frederiks Formælingsdag) bærer mindre Forgyldning, men til Gengæld en grøn Bladbort med rødt. Et saadant Stel ejedes af Generalmajor Classen.

Af *Lertøj*, der iøvrigt omtales under Landbosamlingen, skal nævnes et lysbrunt glasseret Fiksérkrus med indridsede Blomster og gennembrudt Indskrift: »Odense — 1ste November — 1835«. Kruset er en Gave fra Fotograf Hudes Bo i Roskilde.

Fig. 13. Gartnerske.
Københavns Porcelæn.

Til Samlingen af Genstande vedrørende *Ildfrembringelse og Belysning* er paa Langeland indkøbt en Lysstage, dannet af en Fuglefod med Pibe af Sølv (Odense Stempel, ca. 1790), en Stageform, som tidligere har været ret almindelig, men kun sjældent forekommer fra saa sen Tid. Blandt flere Gaver kan fremhæves en klokkeformet Glasampel i Bronzegarniture fra 1790'erne, testamenteret af Frk. Mathilde Wulff.

Som Gaver er ogsaa modtaget adskillige *Smaating til personligt Brug*, Tobakssager, Spillesager og Legetøj.

Af Genstande vedrørende *Kirke og Myndigheder* er kun faa at notere. Museumsinsp. Johs. Olsen, Svendborg, har indsendt et Gravkors af Smedejærn fra Krarup (Jacob Nielsen, død 1878) til Supplering af Museets Samling af Jærngravminder fra Landsbykirkegaarde. Fra Tønder er kommet et Par ottekantede Messingblanketter fra et Ligbærerlav; derpaa ses graveret Dødningsben og Navnene: Peter Nickels og Jacob Gertzen. En Fattigbøsse af Kobber er opkøbt i Hamborg, men har ifølge sin graverede Indskrift været: COLDING FATIGES BØSSE N° 7; den maa stamme fra første Halvdel af 18de Aarhundrede. Hr. Knud Kannik har foræret et Brandskilt med Roskilde Byvaaben.

Til Samlingen af *Befordringstøj* er købt en malet Kane, udskaaret i Form af en Sphinx. Mederne ender i jærnsmedede Blad- og Blomsterduske og Sadelæppet har Régenceornamentik. Gaardejer Hansen, Skovgaard, Bodilsker, har skænket Bjældelæder til Kaneforspand.

Fra *Jagtens og Fiskeriets Omraade* kommer et Par Haandtene eller Snovinder til Snoning af Reb og Snor samt Filér- og Bødenaale til Fiskegarn, alt fra nordsjællandske Fiskerlejer; ligeledes forskellige Typer af Aalejærn, skænket af Gaardejer Valdemar Kjær, Halkjærgaard, Mors, Architect Millech, København, og Husejer Anthon Nielsen, Strynø.

Af *Dragter og Tekstiler fra Købstads- og Herregaardshjem* har Museet modtaget forskellige Gaver, saaledes den her afbildede Silkehue, der nu er lys gulrød (Fig. 14). Den har paa begge Sider meget virkningsfulde barokke Guld- og Sølvbroderier og er skænket af Sønderborg Museum, der ligeledes har givet to

mønstrede Silkeliv. Til Minde om Frk. J. H. Meyer er skænket forskellige Ting, der har tilhørt hendes Slægt; en Brocadeshue og en rigt broderet Silkehue, der sandsynligvis har været Daabs-hue, samt en noget større Hue, en Halvdel af en anden og en Brystsmæk af et Kristentøj, altsammen fra det 18de Aarhundrede og udført i fin Piquésyning. Endvidere er ligeledes efter Frk. Meyer modtaget et Par blaa Silkerocosko med gult Broderi, samt fire Læreklude, den ældste fra 1742. En Del Kraver, Slips m. m. er af Frk. Caroline Abildgaard (1844—1931) fra Nibe testamenteret til Museet ved Museumsinspektør Westergaard. En fin, syet Kniplingsbertha fra omkring Midten af forrige Aarhundrede er skænket af Læge Einar Bøcker, København. En Krave af Tønderknipling fra Midten af 19. Aarhundrede er skæn-

Fig. 14. Silkehue med Guld- og Sølvbroderi. Gave fra Sønderborg Museum.

ket af Fru Victoria Heine. Et Par Brunelles Snørestøvler og et Par sorte Skindsko af Fru Agnete Erhard-Petersen, hvis Mormoder opgives at have købt dem ca. 1865 paa Auktion over Ting, som havde tilhørt Prinsesserne Alexandra og Dagmar før deres Giftermaal. Forskelligt Fodtøj er endvidere modtaget fra Fru Helsøe, Fru Knudsen, København, og Fru Astrid Andersen, Helsingør. Fru Helsøe har desuden givet en sort Klædes Baschlik, d. e. en Art Hætte, som toges over Hatten, og hvis lange Flige svøbtes om Halsen og bandtes i Nakken. To

Damehatte er skænket af Frk. Brackenhøfd, København. — Dragtdele fra det 19de Aarhundrede er meget velkomne paa Museet, blot de ikke er forandrede. De er ikke lette at faa fat paa, da man ikke har gemt ret mange af dem, men enten har syet dem om eller ladet dem forsvinde, blandt andet af Pladshensyn.

Endelig er Dækketøjssamlingen blevet forøget med en Damaskdug fra Midten af det 19de Aarhundrede med Fremstilling af Figurer med landskabelig Baggrund, samt en Dug i Terningmønster. Begge disse er skænkede af Grevinde Krag-Juel-Vind-Frijs, Juellinge. Den sidste er mærket: C.K.J.V.F. Traaden er spundet af Pigerne paa Ørbygaard og Dugen er vævet af Godsets Væver. Ligeledes som Gave er fra Agent P. Nissen, Ribe, modtaget en nederlandsk Damaskserviet med tætte Blomstergrene og en Rankebort. Midt paa Servietten er syet: HNT samt et Anker og: FHRK og derunder: 1657. Det er Hr. Niels Trolle (1599—1667), Lensmand paa Københavns Slot, senere i Roskilde, derefter Viceadmiral og Statholder i Norge, gift anden Gang med Fru Helle Rosenkrans. Han er begravet i det Trolleske Kapel i Roskilde Domkirke. Endelig er ved Køb erhvervet en nederlandsk Langserviet, d. v. s. en Serviet saa lang, at flere Personer ved samme Side af Bordet kunde bruge den. Servietten har Judiths og Holofernes' Historie i fem Billedrækker og stammer fra første Halvdel af det 17de Aarhundrede.

Samlingen af *Genstande fra Landsbylagene* har modtaget to Budstikker fra Sønderjylland. Medens man andetsteds sammenkaldte Bymændene til Stævne ved Horn, Tromme, Klokke, eller blot ved Raab, saa har man i mange sønderjyske Landsbyer holdt sig til Budstikken, der sendtes fra Gaard til Gaard med skriftlig eller mundtlig Tilsigelse. Den ene af de erhvervede Budstikker stammer fra Langhorn i Husumegnen og bestaar af en kort, firsidet Jærnstang med en Jærnring i hver Ende og med indslaaet Skrift paa hver Side. Der læses: »Die Strafe 2 β — R.G.D. Anno 1766 d. 5. Maj —« samt flere Navnebogstaver (Fig. 15). Den anden, som kun har kunnet erhverves i Kopi, er fra Hjerpsted, hvor den bærer Navnet Grandepind. Paa den korte,

firsidede Træstok er Bymændenes Forbogstaver og Aarstallet 1826 indskaaret. Gaardejer N. R. Nielsen, Korshavn paa Avernakø, har ved Lærer L. Larsen, Avernakøby, skænket tre af de drejede Træbægere, som Bylaget i Korshavn benyttede, naar de drak Voldermisseøl ved Majgildet. I hvert er skaaret Navnebogstaver og Aarstal: »N.H.S. Anno 1811, R.R.S. — T.K.S. 1789, P.N.S. 1749«. Fra en anden sydfynsk Ø, Strynø, er hjembragt et af de Komærker, hvormed man endnu efter gammel Skik afmærker Kreaturerne, naar de sættes paa Fællesgræsning. Den lille Trætavle bærer ikke mere Bomærket, men Ejerens Forbogstaver: AB.R., betegnende Giveren, Gaardejer Albert Rasmussen,

Fig. 15. Budstik af Jærn fra Langhorn Husumegnen med Aarstallet 1766.

Strynøby. Fra Landsbyen True ved Aarhus er kommet et Messingbrandskilt mærket B.M.

Erhvervet er ogsaa enkelte Genstande, der har haft særlig Tilknytning til *Overtro eller til særlige Folkeskikke*. Særlig skal fremhæves en »Bydemandsstok«, som Bydemanden i Emmerlev ved Tønder skulde føre med sig, naar han gik om for at bede til Gilde. Den høje Rørstok, hvis øvre Del er afsmalnet, har Kæde og Sølvbeslag, hvori er graveret Frugtklaser, Festons og Régenceornamentik samt Bogstaverne: H.I.S., der utvivlsomt betegner den oprindelige Ejers Navn. Efter Traditionen havde kun gifte Mænd Lov til at benytte denne lange Stok, medens Ungkarlene maatte nøjes med en kortere. Naar der blev budt til Bryllup, var Stokken pyntet med en rød Sløjfe, medens der ved Indbydelse til Begravelse skulde fæstes en sort Sløjfe derved. Fruerne Christiane Madsen og Anne Cathrine Dam paa Strynø har skænket en af de udklædte Figurer, som Folkene paa den Gaard, der blev

først færdig med at køre ind i Høsten, sendte ind til Naboen. Det er her ikke noget Neg, men blot et Par korslagte Koteskaffer, hvorpaa der er anbragt et udstoppet Hoved og noget gammelt Kvindetøj (Fig. 16). Paa Brystet er heftet en Seddel med Paaskriften: »Skynd Jer, I naar det nok«. Paa Strynø kaldtes

Fig. 16. »Tæve« fra Strynø. Gave fra Fruerne Christiane Madsen og Anne Cathrine Dam, Strynø.

denne Figur »Tæven«, medens man andetsteds i Landet havde andre Benævnelser saasom »Stoderen«, »Høstdreng«, »Høstmand«, »Fismand« og fl.¹⁾. — Fra Grænge paa Lolland stammer et Pandestykke, hvormed Hestens Hoved fra Næse til Pande pyntedes, naar Karlene red i Optog i Fastelavnen. Det er af rødt Tøj, besat med Silkebaand og Flitter samt et lille Spejl, og foroven løber det op i en gennembrudt Krone. — Repræsentant Vincentz, Sorø, har foræret nogle Metalknapper fra Tiden omkring 1800, fundne i en Heiligkilde i Egnen omkring Røstoftede ved Vordingborg. — I den forrige Aarsberetning (S. 100) omtales Fundet af en lille Lerkande fra Tiden omkring 1780 i en Grav paa Øster Assels Kirkegaard

paa Mors, og det oplystes, at man undertiden gav Liget af en frugtsommelig Kvinde Vand med i Kisten, for at hun senere kunde faa Barnet vasket eller døbt, samt at man har ment at kunne fri fra visse Sygdomme — særlig ufri-villig Vandladning — ved at lade lidt af Patientens Urin følge med i Kisten ved en Begravelse. Fra samme Kirkegaard paa Mors er der nu ved Førstelærer Touborg indsendt et tilsvarende Fund,

¹⁾ J. S. Møller: »Fester og Højtider i gamle Dage« II, S. 233 ff.

der kan dateres til endnu senere Tid, idet Beholderen i Graven, en Lommeflaske af Glas med Reliefindskrifterne: »FREDERICIA-IDSTED«, stammer fra Aarene straks efter Trearskrigen. Det vilde være ønskeligt, om Graverne ved Kirkerne Landet over vilde have Opmærksomheden rettet mod eventuelle Fund af Beholdere og andet Gravgoods (Sakse, Mønter, Trækul m. m.), og at Fundforholdene i Graven kunde blive nærmere undersøgt.

Et »Himmelbrev«, trykt i Neu Rupin med dansk Tekst, gaar kun tilbage til Tiden omkring 1850, men Himmelbrevene har som bekendt gamle Aner og kan i Europa følges halvandet Aartusinde tilbage i Tiden, uden at deres Indhold er undergaaet væsentlig Forandring. Af de til Ophængning paa Væggen bestemte, kalligraferede »Fødselsminder«, Bryllupsvers og Mindetavler over Afdøde er enkelte erhvervede.

I det her omhandlede Toaar har Museet fortsat sine Bestræbelser for at komplettere den topografisk opstillede *Samling af gamle Indbogenstande og Redskaber fra Landbohjem*, saaledes at den vil kunne give et i kulturhistorisk Henseende korrekt Billede af Landets forskellige Egne. Ved systematiske Indkøb, delvis foretaget paa Rejser, søges tilvejebragt en ligelig fordelt Repræsentation for de enkelte Landsdele. — Det kan dog ikke undgaas, at der af og til, særlig ved Gaver, modtages Ting, hvis oprindelige Hjemsted ikke mere kan fastslaaes. Af de af Fotograf Hudes Dødsbo i Roskilde samt af Fru Overlæge Wandall skænkede Genstande savner saaledes adskilligt Stødfæstelse.

Til h o l l a n d s k A m a g e r kan henføres enkelte Smaating, bl. a. »Fedderhulspind« og Fingerbøl i Sølvfiligran, der har udgjort Dele af et Sypudegarniture. Museet savner dog stadig et komplet Garniture af denne for Amagerkulturen typiske Art.

N o r d s j æ l l a n d. Kunstmaler V. Magaard har skænket et nordsjællandsk Bordendestykke med fire Fyldinger, Tandsnit og Renaissanceæggestav, og Kronborgmuseet har deponeret et Panelstykke med lignende Profileringer fra Hornbæk. Fra et andet af Kystens Fiskerlejer, Raageleje, stammer en lille Samling Redskaber m. m., hørende til Fru Wandalls Gaver. Fra Tisvildeleje bl. a. en Slagbænk, kombineret med Chatol i den senere Empires Smag.

fra Lille Lyngby Sæde- og Grynløb samt en som Løb halmbundet, lav Barneseng, som skal have været brugt til at tage Smaabørn med i Marken i ved Hoveriarbejde. Købt er en fra Torup stammende Kiste med drevne, tungede og gennembrudte Jærnbleslag samt hvid og blaa Dekoration paa rød Bund: Blomster, Mæander samt fire Figurer af Bonde eller Smaaborger, Mode-

herre, Tyrk og Dame i Kri-
nolinekjole, alt henvisende til
Tiden omkring 1780.

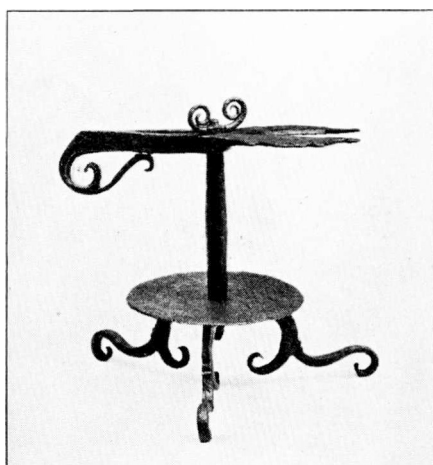

Fig. 17. Jærnsmedet Voksstabelholder
fra St. Jørgensbjerg ved Roskilde.

Af Genstande fra Køben-
havn-Roskildeegnen
stammer de fleste fra Heden.
Herfra er saaledes kommet
to typiske Storstuekister, den
ene med brogede Blomster-
kranse omkring Navnebogs-
staverne: A.N.D. og Aarstal-
let: 1801, den anden rød-
malet med taarnformet Be-
slag af tyndt Messingblik og
stafferet med Kranse, Navne-
bogstaver og Aarstal 1802 i
hvidtogsort. I Hundige er købt

en grønmalet Slagbænk med rød Staffering i almueagtig Empire,
en udskaaret og broget malet Stoleryg med Navnetræk, Aarstal
1806 samt Indskriften: »SID PAA MIG OG HVIL DIG«, og, af
Hensyn til den bevarede, malede Dekoration, et stort ovalt Ege-
træsklapbord med brogede Barokblomster, Marmorering og
Stjerne fra Aarene omkring 1700. — En Hængestage med snoet
Stang og to Lysepiber samt en Voksstabelholder med Klemme skal
stamme fra St. Jørgensbjerg (Fig. 17). Fra Kimmerslev Mølle er
skænket en Drejevogn til en Stubmølle. Blandt Smaasager kan
fremhæves det paa Fig. 21 t. v. afbildede Mangletræ.

Fra Køgeegnen kan blot noteres et Par Løb og en orna-
menteret Pigerive. Museet har hidtil kun ejet River af denne Art
fra Amager, men det har vist sig, at de har været godt kendt

saavel paa Sjælland som paa Fyn og i Jylland, og at de hørte til de saakaldte Kærestegaver. Fra Fakseegnen meddeles det saaledes, at Karlene forfærdigede smukke, lette River til deres Kærestere og til Gengæld fik en Mejeslinge (jfr. S. 60) eller Tobakspung, som Pigerne syede til dem og forsynede med Modtagerens Navnetræk. Rivernes Form er særpræget i de forskellige Landsdele, men fælles for alle Pigeriverne er Udsmykning og Spinkelhed. Da Høsten, hvorved de især blev benyttet, i ældre Tid havde Præg af Fest — f. Eks. bar Kvinderne i adskillige Egne en særlig pyntelig Høstdragt —

saa er det forstaaeligt, at man lagde en vis Vægt paa Pigerivens Udførelse. Fra enkelte Egne af Landet meddeles, at Pigerne efter endt Mejning smykkede Riverne med Blomster, hvorpaa man drog hjem i et lille Optog, Karlene med Leer og

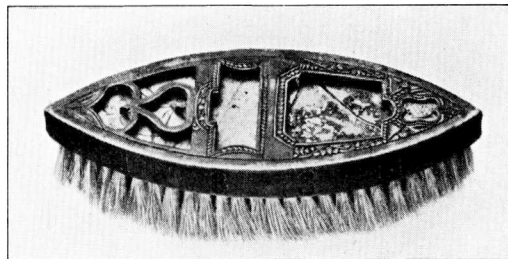

Fig. 18. Brogetmalet Klædebørste fra 1831 — med Indlæg af Spejlglas og Silke. Fra Hørve i Ods Herred.

Pigerne med Riverne. Andetsteds dekorerede man Høstgildets Dansesal med Pigeriver, Aks og Blomster, og i Jægersprisegnen skal Pigerne have haft for Skik at møde til Sommergilde med deres malede River og danse den første Dans med dem. Smukkest udført saavel med Hensyn til Maling som Udskæring er Riverne fra Amager; Afstivningen mellem Stage (Skaft) og Hoved er her dannet af to Træbøjler, en større udenom en mindre. Den nu erhvervede Pigerive fra Bjeverskov er derimod afstivet ved to i Vinklerne symmetrisk anbragte Træplader, der tilsammen danner en opadtil afrundet Plade, gennembrudt af bladformede Huller, der er anbragt paa indridsede Stængler. Malingen er grøn, og med rødt staar Pigens Navnebogstaver: B.W.D. 1857. To andre ny erhvervede sjællandske Pigeriver har samme Konstruktion; Træpladen har en Udskæring langs Stagen, og det gennembrudte Mønster kan naturligvis varieres. Ejendommelig for de

nørrejske Pigeriver er vistnok altid en Konstruktion, hvorved Stagens nederste Del er udspaltet i tre Dele, hvoraf de to yderste er tvunget ud som Stivere (jfr. S. 66). Indsatte Stivere har, efter hvad der hævdes, kun de sværere Mandriver.

Til Ods Herred er katalogiseret den som Fig. 18 afbildede Klædebørste fra Hørve. Træpladen, der er blaa med rød Staffering, bærer Bogstaverne: E.L.D. 1831 og Indlæg af Spejl og hvidt

Fig. 19. Grønmalet Pibekande fra Øster Stillinge.

Silketøj under Glas. Børsterne danner Rude- og Trekantmønster i hvidt og sort. Børster af denne Art er typiske for Sjælland og maa utvivlsomt betragtes som Kærestegaver. Fra Vig stammer en Syæske, udgravet i en Klods og smykket med Karvesnit, samt en af de ret almindelige store, ovale Spaanæsker med broget Maling og tysk Indskrift. Den malede Dekoration er dog her usædvanlig, idet den viser en Kvinde med en Kigkasse.

Vest- og Midtsjælland har givet en Del mindre

Genstande. Fra Stedstrup er en Mejeredslinge eller Mejeslinge af Fløjl med Broderi af hvide Glasperler og Navnebogstaverne: I.P.J. Som omtalt S. 59 forfærdigede Pigerne saadanne Baand som Kærestegaver. Mejeslingen blev ved to Stropper fæstet til Mejeredet og derefter ført ind om Mejerens venstre Haandle, og denne Indretning gav mere Kraft til at svinge Leen. Den som Fig. 19 afbildede Pibekande er kommet fra Øster Stillinge. Købt er ogsaa en broget malet Kiste med Vaser, Kranse og Aarstal 1826 samt en Del mindre Brugsgenstande, deriblandt fra Krummerup et af de saakaldte Stettinerfæde, dekoreret med Fugl og Blomster. De plumpt formede og groft dekorerede Fajencefæde,

som bærer dette Navn, og hvori en giftiggrøn Farve i Reglen behersker Dekorationen, importeredes i sin Tid over Stettin, men fremstilledes i Lausitz eller Schlesien.

Blandt Nyhederne fra Sydsjælland er to Hængeskabe med broget malede Dekorationer fra Aarene omkring 1800. Det ene, fra Blangslev, har Rosenmaling paa olivengrøn Bund, det andet (Fig. 20), fra Svinø,

Staffering af Blomsterkviste, Fugle samt Navnebogstaver og Aarstallet 1806 paa mørkegrøn Grund.

Møn. En grønmalet Kiste med rød Staffering af Blomster samt Aarstallet 1828 og en brunrød malet Stol af nyklassisk Form med Mæanderrelief har haft hjemme i Borre. Et Syskrin med skraat Laag har over ældre Farvelag brogetmalet Dekoration

fra 1836 af Medaillon med Herre og Dame, Vaser, Ranker m. m. Prøve paa den lokale Malerkunst viser ogsaa en Hatæske med Blomsterkrans og Vaser fra 1845, medens Udskæringsarbejdet repræsenteres ved Manglebræt med Karvesnit fra 1807 og et Par Vævespjæld, hvoraf det ene tilhører den især fra Møn og Fanø kendte Type med Fodliste til Opstilling.

Lolland. Enkelte af de østlollandske Erhvervelser er tænkt opstillet i det til Frilandsmuseet erhvervede Taagensehus. Fra selve Taagense er kommet et Schwarzwaldler-Hængeur, et Par Kedelskeder samt en oval Spaanæske med broget Bemaling af

Fig. 20. Brogetmalet Hængeskab fra Svinø, Sydsjælland.

Kavaler og Dame i Empiredragter og den tyske Indskrift »Kein Tropfen Blut in mir soll falsch sein gegen dir« — en meget pas-

Udskaaret og
brogetmalet
Mangletræ fra
Roskildeegnen
1831.

Fig. 21.
Skættehaand
med Karvesnit,
antagelig fra
Djursland.
1844.

Grønmalet
Mangletræ med
broget Staffering
fra Taagense,
Lolland 1848.

sende Indskrift for en Kærestegave. Herfra stammer ogsaa det paa Fig. 21 til højre afbildede Manglebræt med tvehovedet Hestehaandtag og en malet Dekoration fra 1848, typisk for Datidens

Landsbymalerkunst paa den sydlige Øgruppe. Fra Frejlev er erhvervet en lille Samling malede Møbler, et Skab fra 1756, et stort dobbelt Madskab fra 1821, et Elmetræs-Hjørneskab, den som Fig. 22 afbildede, brunmalede Armstol, en enklere Armstol fra 1830 samt en Hængehylde og en stor Træeske med Skydelaag, begge med broget Blomstermaling fra 1840'erne. — Fra Thoreby har Museet som om-

talt i tidligere Aarsberetninger sikret sig enkelte Møbler, der giver gode Prøver paa brogetmalede Blomsterdekorationer, hvorved Barokkens Traditioner er ført op i Begyndelsen af det 19. Aarhundrede og delvis forenet med nyklassiske Former. Indenfor det her omhandlede Tidsrum er der fra Thoreby Sogn erhvervet andre Møbler, nemlig fire brogetmalede Kister, et Madskab, fire Armstole, der delvis er prydet med Karvesnit, samt en brogetmalet Himmelseng. De brogede Dekorationer findes ogsaa paa tre Hovedtøjsæsker med Skydelaag. — Fra Fæmø er en Hængehylde med Vækstornamenter og Dateringen

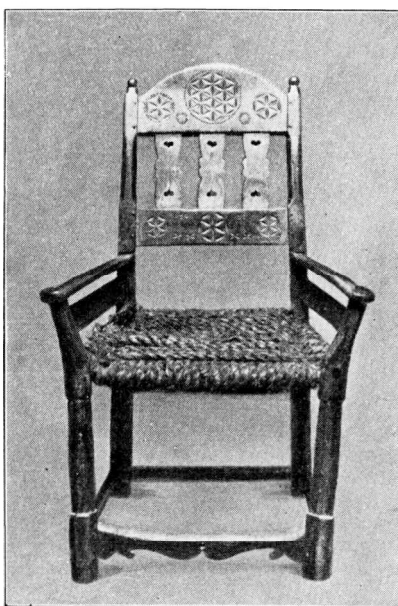

Fig. 22. Brunmalet Armstol med Sæde af Halmsimer. Frejlev, Østlolland.

1753, et Par Mangletræer, Snusdaase af Spaan, Gærtrug samt en høj, rørformet Tindrikkekande. — Falsterske Erhvervelser er et malet Panelstykke fra Bønved, to høje, brogetmalede Skabe samt blandt Smaagenstande Ostepresse og kurveformet Løb med gennembrudt Zikzakkort.

Bornholm. Som Gave efter afdøde Frk. Jenny Marcker, Neksø, har Museet ved Konsul L. W. Marcker, Hillerød, modtaget et stort Klædeskab med landskabsmalede Fyldinger, og der er stillet andre Gaver i Udsigt i Overensstemmelse med Afdødes

Ønske. I Aakirkeby er købt en grønmalet Kiste med røde Jærnbeslag og brogede Blomsterslyng samt Aarstallet: 1764. Købt er ogsaa enkelte Stole, deriblandt fire med tilsvarende Armstol i senbarok Form. Brogetmalede Spaanæsker, deriblandt en Nølleæske, er skænket af Fru Peter Blem, Aakirkeby, og Broderihandlerske Frk. Jespersen, Rønne. Et Manglebræt med Hestehaandtag og Karvesnitrosetter bærer Indskriften: »Anno 1713 Den 13 Desember paa Christiansø«. Gaardejer Andersen, Gl. Vælde, Øster Larsker, har skænket Vævenaal og Vævespjæld med udsavede Hjærter. — Trods disse og andre Erhvervelser, der er gjort paa den foran omtalte Rejse til Øen, savner Museet endnu adskilligt til Udstyrelsen af Melsalen fra Skovsholm, hvis malede Paneler og Loft i sin Tid er skænket af Gaardejer J. Kofoed, og som vil blive opstillet i Museets kommende Bygning.

Fyn. I København er indkøbt det fra Odenseegnen stammende, som Fig. 23 afbildede Klædeskab, der er lyseblaat malet med broget Staffering. Et andet dobbelt Klædeskab, der har haft sin Plads i Storstuen i en Gaard i Midskov paa Hindsholm, har særlig Interesse derved, at dets Forfærdiger har skrevet nogle Linier med Blyant bagpaa nogle af Gesimslisterne, nemlig foruden nogle gudelige Betragtninger følgende Oplysning: »Das hatt Cordt Henrich Wellmann gemacht bey den Meister Petter Sørensen (el. Jørgensen) A^o 1756«¹⁾. Fra samme Gaard i Midskov er ogsaa kommet et brunmarmorert Klapbord paa fire riflede Ben. — Fra den nordfynske Slette stammer enkelte Møbler: en Kistebænk med Tremmeryg i almueagtig Empire med rødbrun, sortmarmorert Maling, en rødmalet Kiste med Dekoration af mørkegrønne Træer med røde Bær eller Blomster, en brogetmalet Stol med Rygfylde og et grønmalet Hængeskab med Tandsnitgesims, broget Dekoration og lidt Karvesnit. — I Faaborgeggen har to andre Kister hørt hjemme; de bærer Aarstallene 1782 og 1798 og prydes begge af brogetmalet Rococornamentik. Fra Frørup er et kisteformet Skrin med buet Laag, dekoreret med Beslagornamenter og Kranse i grønt og rødt og

¹⁾ Jørgen Olrik: »Et Klædeskab med Indskrifter fra 1756«, i »Fra Nationalmuseets Arbejdsmark 1933«, S. 45.

dateret 1760, fra Ringeegnen en brogetmalet Kiste med Blomster-vaser og Kranse, omsluttende Ejerbogstaver og Aarstallet 1794. Blandt Indkøbene er ogsaa forskellige mindre Indbogenstande,

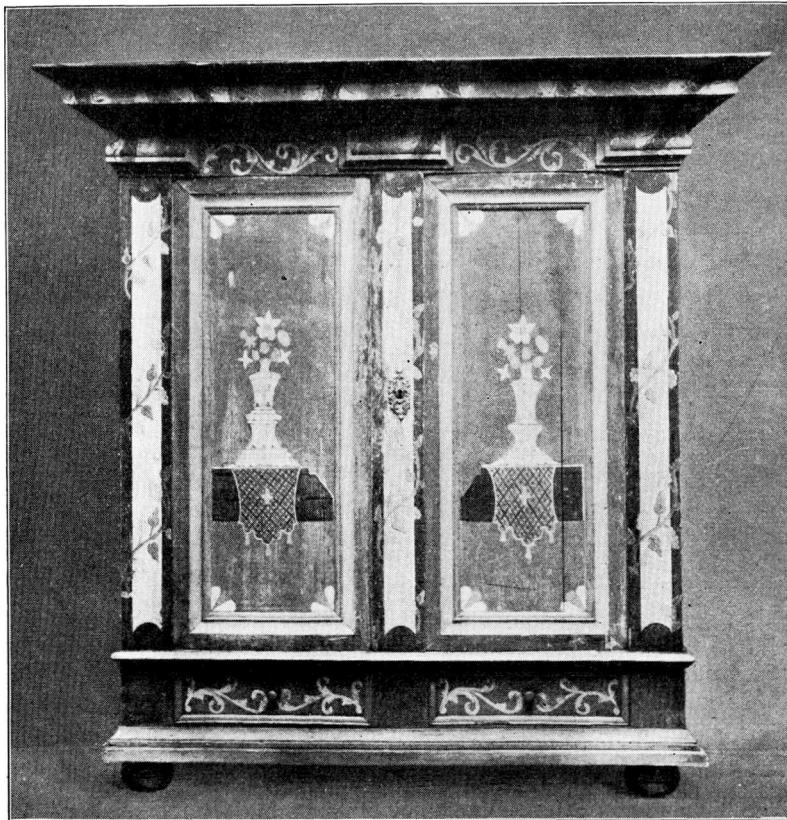

Fig. 23. Brogetmalet Klædeskab fra Odenseegnen.

der for Størstedelen skal tjene til Udstyrelse af Frilandsafdelingen's fynske Bygninger, Lundagergaarden, Stenstruphuset og Aaruphuset, naar disse staar genrejst i Museumsparken.

Paa Langeland er købt et brogetmalet Hængeskab og en lysgrøn malet »Skakseng« med Udtræk. Desuden en kunstfærdigt drejet og udskåret Spinderøk fra 1808 og et malet Skrin

fra 1826. — Fra de mindre, sydfynske Øer hidrører enkelte Smaagenstande.

Østjylland. Med Købet af den foran omtalte Engkjær-
gaard i True fulgte en Del af Gaardens Inventar til Bygningens
fremtidige Udstyrelse paa Frilandsafdelingen ved Lyngby. En
stor blaamalet Himmelseng, hvis Hovedende er svejftet i kraftige
Sving og gennembrudt i Mønster, er kommet fra Dover Sogn;
paa Gesimsen er skaaret: GRSN — 1798. En anden Himmelseng
med lidt Udskæring og skælmønstrede Stolper hidrører fra
Djursland; i Hovedgårdets Frontespice er anbragt Jesuavn i
rund Medaillon, og desuden ses Indskriften: ISS — KID — 1755
— METTE MORDENS DATER. Fra Koldingegnen er en stor
Egetræskiste med gennembrudte og drevne Jærnbeslag, hvori
bl. a. ses Basunengle, Genier og Ejerbogstaver: MDS; Kisten har
to Farvelag, et rødt, dateret 1785, og derover et grønt fra 1811.
Randers Amt har bragt to brogetmalede Storstuekister af Fyr,
hvoraf den ene bærer Spejlmonogrammer i ovale Kranse i et
Farvelag, der dækker over en oprindelig Staffering fra 1633,
vistnok med to adelige Vaabenskjolde. Fra Støvring er et malet
Hængeskab, fra Kærby et lavt Skab til at stille ovenpaa et større
Møbel.

Forskellige udskaarne Bruggenstande, Mangletræ, Vævespjæld,
Valkebræt m. m. vidner om Husfliden. Ældst er en Æske fra
Fredericiaegnen med Skydelaag, Karvesnit og grøn og rød Staf-
fering; den bærer Aarstallet 1688. Af nogle Skættehænder, hvoraf
to hidrører fra det Hude'ske Bo i Roskilde, maa enkelte efter
Typen henføres til Djursland (Fig. 21, midterst). Skanderborg-
egnen, nærmere bestemt Venge Sogn, har givet en af de Side 58 f.
omtalte Pigeriver; den er umalet, men smykket med Karvesnit.
Odder Museum ejer en lignende Rive, hvori tillige er indlagt et
lille Spejl. Den som Fig. 24 afbildede Kurv med fladt-keglefor-
met Laag, hvori ses Aarstallet 1846, er ligeledes fra Venge. I
Skørpingegnen er købt Prøve paa de som Husflid forfærdigede
Skollekurve af Enebærris, samtidig med at Forarbejdelsen deraf
er optaget i levende Billeder. Den som Fig. 25 afbildede og foran
Side 32 omtalte »Kæltringvæv« (Baandvæv, egentlig: en lille eller

ringe Væv) er modtaget som Gave fra Enkefru Kirsten Sørensen, Javngyde, og kan som Type sidestilles med en ligeledes erhvervet sjællandsk Baandvæv fra Ods Herred. Dog benyttede man i Javngyde Væven uden Vævespjæld, idet man hævede og sænkede Rendingen med Haanden, medens man i Ods Herred vistnok altid bevægede Rendingen ved Hjælp af et Vævespjæld, der var skudt ind foran Søllerne og førtes op og ned med Haanden. Paa Bornholm og i Sønderjylland optræder andre Baandvævstyper.

Fra Midtjylland er kun faa Genstande. Pottemageregnet omkring Sorring har bragt en gulglasseret »Nattergal« i Krukkeform med Fløjte tud og et ligeledes gulglasseret Fiskefad med Midtkop og

Fig. 24. Kurv i Løbarbejde fra Venge Sogn. 1846.

brune og grønne Dekorationer af Kviste, Haner og Høns. Det er formentlig Lernattergale af denne Art, der har givet Anledning til den østjyske Talemaade, at hvis Nattergalen ikke var kommet til en bestemt Datum, skulde man til Marked for at hente den.

Mors. Ved Nedrivningen af et gammelt Stuehus i Dragstrup er købt en rødmalet Himmelseng, hvis Endestykker er udsavet i symmetriske Sving, et paa rød Bund sortmarmoreret Chatol fra 1829, en rødmalet Slagbænk med Skuffe og Rygsprosser, et Bord og et lille Skab til at stille ovenpaa en Dragkiste. En brogetmalet Kiste af Fyr med Skuffe forneden har staaet i Solbjærg og betegner Overgangsformen imellem Laagkiste og Dragkiste.

Vestjylland. En brogetmalet Kiste fra Egnen omkring Vejen i Malt Herred bærer Aarstallet 1723. En komplet »Vævl« (Vævestol) med Tilbehør har hørt hjemme i Tim Sogn. Gaardejer Terkildsen, Storegaard i Herborg, har foræret en Alkove-list med defekt Indskrift: »O GUD LAD OS ICKE I SØNDEN SOFE

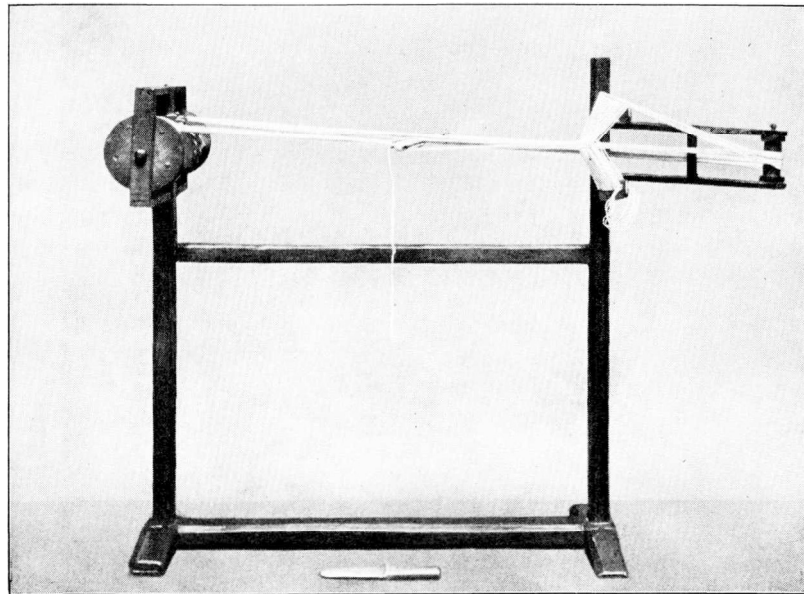

Fig. 25. »Kæltringvæv« (Baandvæv) med Baandkniv.
Gave fra Enkefru Kirsten Sørensen, Javngyde.

OG ICKE HELLER I« Forskellige Løbarbejder og Redskaber til Løbinding er skænket af Vejmand Knud Hansen, Grønbjærg St., Svend Madsen, Ørnvej, Gaardejer Refsgaard, sammesteds, og Læge Tryde, Grønbjærg St. — Kronborgmuseet har i Dansk Folkemuseum deponeret adskillige Genstande fra Fanø, nemlig foruden forskellige Smaating et malet Alkovepanel med Glasdøre, to Borde, en Dragkiste og ni Stole.

Sønderjylland. To Alkovepaneler skal have siddet i den gamle Kro i Kliplev; de er marmoreret i grønt og blaat, har Pilastre med korinthiske Kapitæler og er foroven gennembrudt

i Palmet og symmetriske Plantesyng. Fra Als stammer bl. a. en Barselpotte af mørkebrunt-glasseret Ler med brogede Pletter og Blomstergrene, utvivlsomt udgaaet fra det i 1839 grundlagte Winther'ske Pottemageri i Sønderborg, hvorfra Sønderborg Museum ejer en Gruppe Varer. — Fra Tønderegnen er en usædvanlig stor Pibekande af Egestaver, fra Rømø en Salmebog (Kingos Salmebog, trykt i København 1762) i sort Læderbind med Guldtryk: K ST. MD — 1768 og graverede Sølvspænder. Fra Sild er en anden Salmebog (Allgemeines Gesangbuch . . . , Kiel 1802) i rødfarvet Pergamentbind med Ornamentter i Guldtryk og Sølvspænder.

Til Museets Samling af *Dragtdele og Tekstiler* fra Landbohjem lykkedes det at samle en bornholmsk Kvindedragt fra Midten af forrige Aarhundrede (Fig. 26). Forklædet, Gave fra Gde. Svendsen, Melstedgaard, er ældre end det øvrige, men kan dog bruges, da man ofte har et ældre smukt Stykke sammen med en yngre Dragt. Til den bornholmske Kvindedragt fra denne Tid hører: Kjole efter Moden, Forklæde, Skuldertørklæde og Paa-bindetøj, d. v. s. Hovedtøj. Købstadkjolen gør Dragten mindre landboagtig, men som tidligere omtalt bares Dragten ens af de virkelige Bønder og Købstadens Kvinder paa Bornholm. Foruden denne Dragt er det lykkedes at erhverve endnu en Kjole m. m., som i Forbindelse med en paa Museet værende »Hat og Hue« danner en Ungpigedragt. Endvidere er skaffet Silketøjet af en blaa Kappe; det giver i Mangel af en hel Kappe dog en Forestilling om, hvorledes en saadan har set ud. Broderihandlerske Frk. Jespersen, Rønne, har bl. a. skænket to Pudevaar, begge med »Pudestræk«, d. v. s. Mellemværk, det ene af Knipling, det andet af flettede Trænder. Et fileret Pudestræk er foræret af Frk. Andersen, Rønne. Andre Pudevaar med filerede eller flettede Pudestræk er erhvervet fra forskellige Steder paa Øen ligesom en hjemmevævet Hørlærredsdug samt et Koppedrejlschaandklæde. »Koppedrejls« er et specielt bornholmsk Navn for en smaamønstret Vævning, beslægtet med »Bygkorn«. Blandt de øvrige Erhvervelser maa nævnes forskellige broderede Huer, blandt andet en Sørgehue med sort og blaa Syning, en Sammen-

sætning Museet ikke før har ejet, samt en Solhat overtrukket med sort Silke og endelig en »Kapperølleke«, en kyselignende Hovedbeklædning af højrodt Klæde, kantet med Ræveskind.

Fra Fru Marchen Dirchsen, f. Wybrandt, Store Magleby, har Museet haft den Glæde at modtage et Torveskørt. Det er ikke til at trække paa som et almindeligt Skørt, da det er lukket foroven med en Cirkel af Tøjet, men man kunde paa Køreturen til København sidde i Skørtet, der da omtrent som en Art Calèche blev slaaet op over Hovedet. Paa Torvet var det fladt sammenlagt, og man kunde svøbe det om Benene. — Fra Kattinge, Sømme Herred, er erhvervet en Mandsdragt med blaa Vadmels-trøje, Vest med klare (d. v. s. blanke) Knapper og Skindbukser med Udsyning og Sølvknapper. — Fra Kirkehelsing i Holbæk Amt er indgaaet en hel Kvindedragt (Fig. 27), hvad der er meget glædeligt, da Museet før fra dette Amt kun ejede en hel Dragt fra Høng foruden Røsnæsdragterne. — En Skjorte med udsyede Stjerner paa Skuldre og Haandlinninger, skænket af Gaardejer Hans Christensen, Birkelundgaard, Ulstrup, stammer fra Karise i Præstø Amt.

Af Ægsamler Jørgen Duus, Munkeby, Avernakø, har Museet som Gaver modtaget nogle Buller og en Hue af meget gammel Type. Fra Lyø og Langeland er købt forskellige Dele af Mands- og Kvindedragt. Fra Thoreby paa Lolland er blandt andet erhvervet nogle Stykker tærnede og sribede Sengeomhæng af blaat og hvidt Hørgarn samt et Par Duge, den ene af sribet Lærred, den anden af Bygkørnsdrejl.

Museet har haft den Glæde som Gave at modtage en komplet Festdragt for gift Kvinde fra Læsø. Dragten, der er testamenteret af den paa Læsø fødte Lærerinde, Frk. Laura Nielsen ved hendes Søster, Fru Styrmand Abrahamsen, Mølholm, Vejle, har alle til den hørende Smykker, Sølvmedaljer, Sølvhager og Braaser. Blandt andre nørrejyske Klædningsstykker kan nævnes: en Kjole fra Viborg Amt med et Mønster af Aks paatrykt med Oliefarve, fra o. 1870. Ved Hjælp af en saadan Paatrykning kunde man bringe en ældre Kjole til at se pæn ud igen. Fra Gaardejer Ussing og Søster, Erritsø, Vejle Amt, er som Gave

modtaget et Stykke grønt og hvidt Rylagen, der har været brugt som Sengeomhæng. Det ligner de sønderjyske Omhæng, men opgaves at være fremstillet af en Væver i Middelfart.

Fig. 26. Bornholmsk Kvindedragt med »Paa sig bundet«.

Fig. 27. Konedragt fra Kirkehelsingør i Holbæk Amt.

Ved Køb er fra Tønderegnen erhvervet et Stykke Rylagen med geometrisk Mønster samt et drejlsvævet Tæppe i grønt og hvidt fra Barsø, Aabenraa Amt (Fig. 28). I Stedet for et Mønster med Træer, som er almindeligt i denne Vævning paa Sjæl-

land, ses her Taarnbygninger, som ender med Kors. Tæppet har da ogsaa været anvendt til særligt Brug, nemlig til at lægge over Kisten, naar den Døde kørtes fra Hjemmet til Kirken.

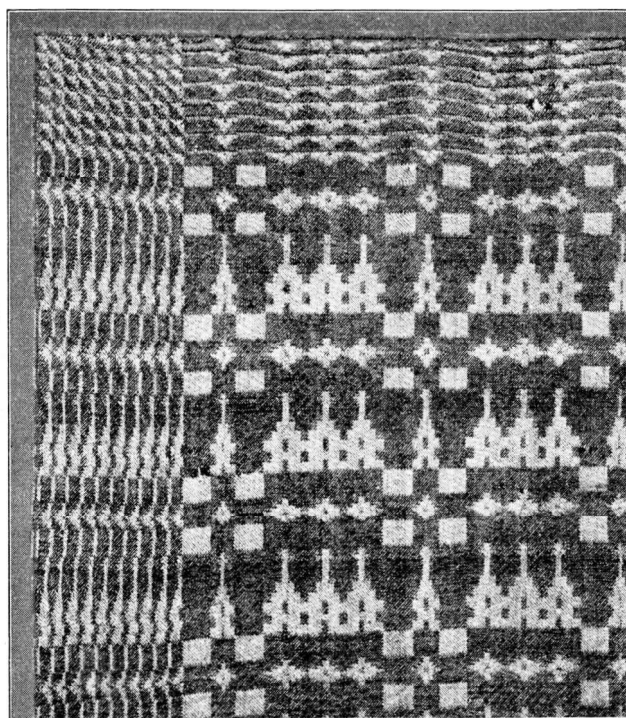

Fig. 28. Drejlsvævet Tæppe i grønt og hvidt, benyttet som Ligtæppe. Barsø ved Aabenraa.

Smykker fra Landbohem. Fru Anna Victoria Heine, København, har skænket en Del Amagersmykker, nemlig fra hollandsk Amager et Par forgyldte Forklædemaljer med Bukler og Filigran, fire Par forgyldte Snøremaljer med Filigranornamenter og et »Sølvøre« med Solgisel og Navnebogstaverne: E.B.D., alt med Stemplet: AM, betegnende: Andreas Møller, Guldsmed i København 1803—44. Endvidere to til Amager-Brudesølv hørende, forgyldte Spiralarmringe med Slangehoved, to Trøjespænder med

Filigranornamenter og Maria med Barnet som Midtfigur samt et Ursignet. Mellem disse Gaver er ogsaa Genstande fra dansk Amager: Bæltespænde med Hængebogstaverne: S.I.A.L. og det ovennævnte Stempel: AM samt tre Par Filigranspænder, stempede: $\frac{DP}{1805}$ (Ditlev Petersen, Guldsmed i København 1787—1819).

Sjællandsk er et Kaabespænde med graverede Tulipaner og Sølvstempel: CM fra Arts Herred samt Bælte- og Livbaands-spænde i provinsiel Senempire, udført af Guldsmeden ECN i Slagelse. Fra Bornholm kan noteres to Spænder, hvoraf det ene er skænket af Bygmester Kofoed i Aakirkeby. Et Par ovale Skospænder kommer fra Viborgeggen, men er ifølge Stemplet: K udført af Friedr. Janus Kreutzberg, Mester i Aarhus 1784. Fra Sønderjylland er ogsaa Gaver at anføre, idet Gaardejer Peter Jensen, Abiskær i Hygum Sogn har skænket Knapper og Frøkerne Gundersen og Gulstad, København, to Forklædespænder af Als-Type. — Som testamentarisk Gave fra afdøde Fru Otterstrøm, født Holek, er modtaget to Par Snøremaljer af Læsø-Type, to Par Skospænder, en forgyldt Fingerring og 33 Sølvknapper. — Til Supplering af Knapperne paa Folkedragter er ogsaa købt Knapper fra forskellige Egne.

Den islandske Samling er vokset med nogle mindre Genstande, der alle er erhvervet her i Landet.

I Forhold til Erhvervelsernes Antal er nærværende Beretning ikke saa udførlig som de foregaaende, og for adskillige Gavers Vedkommende kan af Pladshensyn kun nævnes Givernes Navne, skønt mange af disse Gaver i og for sig har lige saa stor Interesse som de foranævnte. Museet har haft den Glæde at modtage Gaver fra:

Sjælland: Børstenbinder Christensen, Roskilde, Frk. Ellekildes Dødsbo, Hornbæk, Fotograf Hudes Bo, Roskilde, Olhandler Louis Hansen, Gentofte, Tækkemand H. O. Hansen, Lillerød, Havemand H. P. Hansen og Murermester Georg Jensen, Kgs. Lyngby, Lauritz Jensen, Stenstrup Museum, og Enkefru Olsen, Skaalhøj pr. Asnæs. København: Frk. Bregendahl, Fru Betty Bruun, Stævningsmand Clausen, Fru Sophie Dahl, Husejer Søren Eriksen, Fru Ragnhild Foss-Christensen, Frisør E. Gross, Overretssagfører Falbe Hansen, Fru Ellen Hansen, Fru Mary Hansen, Fru A. V. Heine, Fru Helsøe, Frk. A. C. Hinding, Fru Josepha Hjorth, Museumsinspektør C. Axel Jensen, Antikvitetshandler V. Larsen, Frk. Erna Lorenzen, Prof., Dr. med. Maar, Museums-

direktør M. Mackeprang, Kunstmaler Magaard, Arvingerne efter Frk. J. H. Meyer, Architect Millech, Kunsthandler Mohrbutter, Snedkermester Lars Møller, Overpostkontrollør Fr. Olsen, afd. Fru Otterstrøm, f. Holck, Fru Mary Overby, Maler H. Rasmussen, Fru Anna Reinbach, Kunstmaler Ove Rützou, Grosserer Carl Schiøth, Prof. E. Schmiegelow, Fru Schultz, Kontorchef Erik Slomann, Kapt. Stockel, Broderihandlerske Frk. E. True, Frk. Tønder og Fru Overlæge Wandall. **Bornholm**: Frk. Matea Ipsen, Aakirkeby, Broderihandlerske Frk. Jespersen, Rønne, og Avlsbruger Madsen, Gudhjem. **Samsø**: Gaardejerne Hans Maler, Pilemark, og Jens Snedker, Nordby. **Fyn med Øerne**: Drejer Hansen, Kværndrup, Gaardejer Rasmus Hansen, Bobjærg, Architect Ludvigsen, Østrupgaard, Gde. Karl Nielsens Enke, Aastrup, Gde. Lars Nielsen, Langaa, Slagter Lars Rasmussen, Svinninge, Niels Chr. Rasmussen, Bovense, Niels Frederiksen, Sd. Longelse, Langeland, Skræder H. P. Hansen, Gaardejerne Chr. Rasmussen Larsen, Jørgen Larsen og Chr. Rasmussen, Avernakø, samt Fru Christiane Mathiesen og Anton Nielsen, Strynø. **Nørrejylland**: Gde. Søren Andersen, Knejsted, Gde. Jens Andersen Beck, Slotsgaard, Gl. Ry, Proprietær T. Bjørnbak, Gudumholm, Gde. Fr. Knudsen, Vestrup ved Randers, Gde. Søren Nielsen, Drostrupgaard, Stovring, Gde. Viggo Nielsen, Gimming, Fru Anna Nørager, Smedegaard, Kærby ved Randers, Husejer Anders Pedersen, Stovring, Gde. Jørgen Petersen, Gl. Sole, Enkefru Poulsen, Hvolbæk, Frue- ring, Tømmer Steffensen, Tindbæk, Fru Thomsen, Løvskovlund, Sporup, Gde. Topholm, Nr. Vissing Østergaard, Læge E. Tryde, Grønbjærg St. og Gde. Otto Østergaard, Snedstrup. **Sønderjylland**: Frk. la Cour Petersen, Skibelund Efterskole, Gde. Peter Jensen, Abiskær, Hygum, Gde. Broder Johansen, Forballum, og Lauritz Larsen, Sparlund, Haderslev Næs.

NAVNESAGEN.

I »Fortid og Nutid«s 9. Bind, 1. Hefte, Side 56 ff. gengives nogle paa Dansk-historisk Fællesforenings Repræsentantskabsmøde fremsatte Udtalelser af Herr Hjorth-Nielsen vedrørende Navnesagen. Da Udtalelserne tager Sigte paa Personalhistorisk Institut, beder jeg herved om, at følgende maa blive optaget i »Fortid og Nutid«:

Efter Udtalelserne lægges det Personalhistorisk Institut til Last, at der bevilges adskillige nye Navne, som dels maa skønnes ikke at være af dansk Sprogtone, og dels synes at være nærbeslægtede